

OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI
AVOCATUL POPORULUI
PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI



RAPORT

**PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR
COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA
ÎN ANUL 2016**

Chișinău, 2017

RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2016

Orice acțiune întreprinsă de către autoritățile statului, de către reprezentanții legali ai copiilor trebuie să corespundă interesului superior al acestuia.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în anul 2016, s-a focusat în activitatea sa pe examinarea eficienței politicilor publice existente și monitorizarea modului în care autoritățile statului asigură realizarea drepturilor copilului conform prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului (în continuare CDC).

DREPTUL LA VIAȚĂ, SUPRAVETUIRE ȘI DEZVOLTARE

Dreptul la viață, supravetuire și dezvoltare prezumă obligația pozitivă a statului de a crea un mediu propice în vederea asigurării supraviețuirii și dezvoltării fizice, psihice, spirituale, morale, psihologice și sociale a copilului, într-o manieră demnă și care să-l pregătească pe acesta pentru viață într-o societate liberă.

Garantarea dreptului la viață, supravetuire și dezvoltare presupune obligația statului de a întreprinde măsuri orientate spre asigurarea dezvoltării optime pentru toți copiii și de a examina toți factorii care au importanță majoră pentru realizarea acestor drepturi. Mulți dintre factorii de risc și de protecție care stau la baza vieții, supraviețuirii, creșterii și dezvoltării copilului trebuie să fie identificați în mod sistematic pentru dezvoltarea și punerea în aplicare a politicilor aprobate, luând în considerare o gamă largă de factori determinanți în procesul de viață. În deciziile bugetare, Guvernele trebuie să țină cont de factorii bazați pe necesitățile și vârsta copiilor. Investițiile în dezvoltarea copiilor devârstă timpurie sunt foarte importante și au un impact pozitiv pentru generațiile viitoare.

În scopul asigurării dreptului la viață, supravetuire și dezvoltare, Guvernul a întreprins mai multe acțiuni:

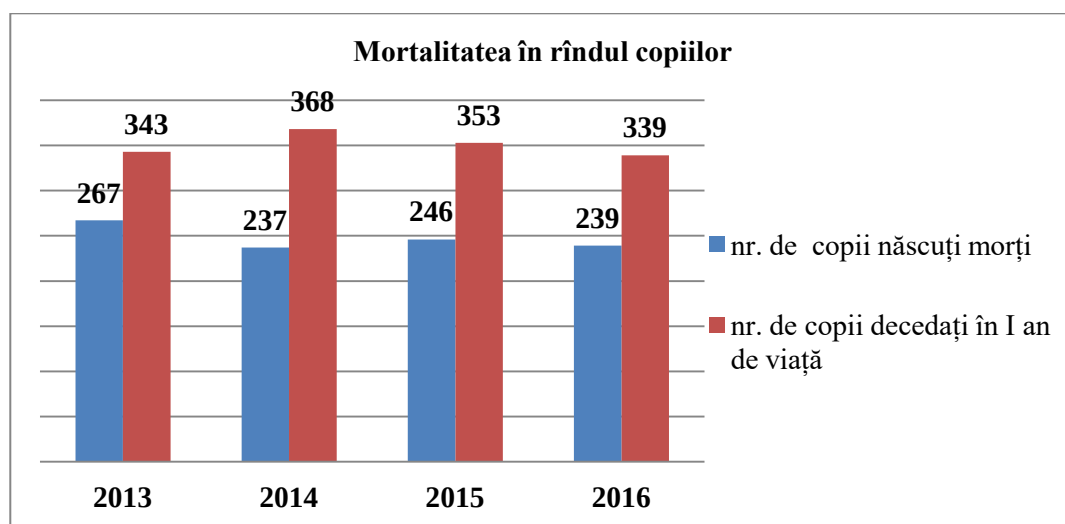
- implementarea sistemului regionalizat de asistență perinatală din trei niveluri;
- implementarea Conceptului maternitatea prietenoasă familiei;
- implementarea Mecanismului de colaborare intersectorială în domeniul medico-social în vederea reducerii mortalității infantile a copiilor cu vârsta de până la 5 ani;
- fortificarea infrastructurii Centrelor Perinatale prin procurarea și înzestrarea cu echipament medical modern;

- aprobarea mecanismului de intervenție timpurie ¹, care prevede modul de supraveghere a copiilor de la vârstă fragedă și de intervenție întru reabilitarea acestora.

În același context, prin Ordinul Ministrului Muncii Protecției Sociale și a Familiei nr.201 din 25.10.2016 a fost modificat Regulamentul Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane în a cărei bază a fost introdusă o categorie nouă de beneficiari – copii-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării și exploatării, care vor putea beneficia de diferite servicii de asistență (asistență medicală primară, cazare temporară, alimentare, consiliere juridică și altele).

În ultimii ani în Republica Moldova, urmare a politicilor dezvoltate, s-a înscris o scădere ușoară a mortalității infantile de la 9,8% în anul 2012 la 9,2% în anul 2016².

Potrivit informației prezentate de către Serviciul Stării Civile, comparativ cu anul 2013, în anul 2016 numărul copiilor născuți morți a scăzut cu 10,5%, iar numărul copiilor decedați în primul an de viață a scăzut cu 102%.



Sursa: Serviciul Stării Civile

Totuși, Republica Moldova rămâne a fi o țară cu mortalitatea infantilă ce depășește media europeană (4,1%).

În mare parte cauzele mortalității în anul 2016 au fost unele afecțiuni în perioada perinatală și malformațiile congenitale.

În rezultatul monitorizării subiectului menționat, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului subliniază că pe acest segment mai persistă aspecte problematice:

¹ Regulament-cadru privind organizarea și funcționarea serviciilor de intervenție timpurie, aprobat prin Hotărîrea Guvernului R.Moldova nr.816 din 30 iunie 2016;

² Răspunsul Ministerului Sănătății nr. 07-3/13 din 30.01.2017;

- Iresponsabilitatea unor familii/ părinți față de sănătatea propriilor copii;
- Prezența în familii a factorilor de risc major, inclusiv abuz de alcool/droguri, violență în familie, abuz față de copii, neglijarea obligațiilor părintești etc.;
- Insuficiența spațiilor locative, a surselor sigure de venituri, precum și incapacitatea familiilor în stabilirea priorităților privind soluționarea problemelor identificate;
- Insuficiența instituțiilor preșcolare în unele localități, inclusiv lipsa grupelor de creșă, cheltuieli legate de înmatricularea copiilor în instituțiile preuniversitare de învățământ etc.;
- Insuficiența serviciilor sociale comunitare și specializate.

De asemenea, Ombudsmanul Copilului atrage atenția asupra situației extreme privind existența unei corelații directe dintre poluarea aerului și sănătatea populației, constatată de către specialiștii din domeniu. Aceștia precizează că unul din factorii indirecți ce cauzează decesul copiilor prin malformații congenitale și alte afecțiuni din perioada perinatală o constituie starea mediului. Respectiva stare de lucruri impune luarea fără întârziere a unor decizii radicale din partea autorităților.

La capitolul **creșterea speranței de viață** a copilului datele denotă faptul că progrese semnificative nu au fost înregistrate³.

Biroul Național de Statistică arată că minimum de existență pentru copii constituie în medie 1715,8 lei lunar, cu o diferențiere a acestui indicator în funcție de vârsta copilului, de la 658,3 lei pentru un copil în vârstă de până la 1 an și 1942,2 lei pentru un copil în vârstă de 7-17 ani.⁴

Potrivit aceleași surse, indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor în vârstă de până la 3 ani constituie în medie 1186,7 lei pentru persoanele asigurate, ceea ce acoperă valoarea minimumului de existență pentru copiii în vârstă de 1- 6 ani în proporție de 80%. În cazul persoanelor neasigurate, mărimea indemnizațiilor lunare pentru îngrijirea copiilor (440 lei) asigură doar 29,7% din necesarul minim pentru copiii de aceeași vârstă.

Precizăm că Biroul Național de Statistică calculează minimumul de existență pentru copii doar în funcție de vârsta acestora, fără a ține cont de necesitățile specifice ale unor categorii de copii ca, de exemplu, copiii cu dizabilități.

Astfel, considerăm necesar ca autoritățile publice competente să identifice criterii relevante pentru calcularea minimumului de existență și în dependență de necesitățile reale a diferitor categorii de copii. La fel, Guvernul trebuie să identifice resurse financiare pentru

³Biroul Național de Statistică anunță că numărul preliminar al populației stabile în Republica Moldova la începutul anului 2017 a constituit 3550,9 mii persoane, în scădere față de aceeași perioadă a anului 2016 cu 2,2 mii persoane;

⁴ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5343>;

acoperirea necesităților familiilor social vulnerabile care cresc și educă copii, în coraport cu minimul de existență, inclusiv și pentru plata indemnizațiilor persoanelor neasigurate.

Cu referire la **subnutriția copiilor**, Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru ani 2014-2020 prevede că respectarea principiilor alimentației raționale și echilibrate este un remediu simplu și eficient de fortificare și menținere a stării de sănătate, precum și prevenirea bolilor netransmisibile legate de dietă, subnutriție și deficiențele nutriționale.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și UNICEF au recunoscut alăptarea la sân până la vârsta de 2 ani ca una din metodele de prevenire a subnutriției. Întru promovarea acestei idei a fost lansată Campania „Săptămâna mondială a alăptării”, marcată anual în peste 175 de țări și care vine să încurajeze alăptarea întru a îmbunătăți starea de sănătate a copiilor din întreaga lume.

Alimentația sănătoasă este importantă la orice vârstă a copiilor. În contextul sărăciei în Republica Moldova există copii care nu beneficiază de o alimentație corespunzătoare vârstei. În consecință acești copii nu corespund parametrilor de înălțime conform vârstei (retard statural), nu corespund standardelor „înălțime-greutate” (retard ponderal sau supraponderal).

Anul 2016 a demonstrat starea de lucruri dezastruoasă la capitolul alimentației copiilor în instituțiile de învățământ – creșe, grădinițe și școli, cât și în alte instituții unde se află copii. Ministerul Sănătății a interzis consumul produselor din carne, care conțin adaos de aditivi alimentari în instituțiile de învățământ general și a elaborat meniul standard pentru grădinițe și școli.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului s-a sesizat din oficiu asupra cazului de alimentație nesănătoasă a copiilor în instituțiile de învățământ general și a solicitat Prim-Ministrului convocarea de urgență a ședinței extraordinare a Consiliului Național pentru Drepturile Copilului. Ombudsmanul Copiilor a subliniat că „statul trebuie să identifice soluții optime în ceea ce privește achizițiile publice, certificarea calității alimentelor și să asigure un control eficient al calității alimentelor preparate, inclusiv cu implicarea părinților. Insuficiența mijloacelor financiare bugetare nu trebuie să fie o scuză, căci statele care investesc în copii au viitor. Or, toate acțiunile trebuie să conforme interesului superior al copilului”⁵.

Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că securitatea copilului trebuie să fie parte integrantă prioritară a Strategiei securității naționale, deoarece

⁵ Adresarea Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului M.Bănărescu Prim-ministrului Republicii Moldova P.Filip nr. 07-1/18 din 29.11.2016; (http://ombudsman.md/sites/default/files/demers_catre_p.filip.pdf).

singura legitimare a unui stat este capacitatea de a proteja și menține drepturile cetățenilor săi și de a le asigura mediul prielnic pentru viață și dezvoltare.

Pentru asigurarea respectării dreptului la supraviețuire sunt foarte importante și acțiunile statului întreprinse în scopul **prevenirii și combaterii bolilor**. În acest sens un accent aparte este pus de autorități pe imunizarea populației. Programul național de imunizări pentru anii 2016-2020 are drept obiectiv eliminarea sau reducerea morbidității, invalidității și mortalității prin asigurarea populației cu imunizări obligatorii, garantate de stat⁶.

Pe adresa Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au parvenit petiții de la părinți care invocau obligarea de a vaccina copilul contrar voinței lor. Motivul refuzului de vaccinare se întemeia pe neîncrederea în calitatea vaccinului, consecințele vaccinării, etc. În opinia părinților, obligarea populației la măsuri profilactice reprezintă o încălcare a dreptului la integritate fizică, precum și a dreptului de a-și manifesta consimțământul. Iar în cazul copiilor, părinții sunt obligați să-și dea consimțământul pentru vaccinarea acestora, însă statul nu-i asigură calitatea serviciului și asistența corespunzătoare în situația în care survin reacții adverse.

În opinia Ombudsmanului Copilului, în condițiile în care nu există o echitate între siguranța serviciului profilactic prestat și asigurarea ulterioară a bunăstării copilului, nu putem vorbi despre obligarea populației la astfel de servicii. Sarcina primordială a Statului este de a perfecționa sistemul de verificare a măsurilor profilactice, de asigurare a calității serviciilor premergătoare imunizării, a serviciilor de imunizare, precum și a serviciilor sociale necesare în urma survenirii reacțiilor adverse cu oferirea tuturor măsurilor de protecție socială.

Planul European de acțiuni privind vaccinarea pe anii 2015-2020 nu prevede acțiuni de obligare, ci de convingere a populației prin asigurarea verificării calității vaccinului, a măsurilor premergătoare vaccinării, precum și de protecție socială.

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că autoritățile publice din domeniul sănătății urmează să intensifice campaniile de promovare și informare privind beneficiul vaccinării pentru copii, privind calitatea vaccinului și alte informații relevante pentru convingerea părinților. La fel, este necesar să fie stabilite măsuri de asistență medicală calitativă preventivă imunizării, în timpul imunizării și după procedura respectivă în cazul apariției reacțiilor adverse, precum și asigurarea unor măsuri de protecție socială.

Fenomenul suicidului și tentativelor de suicid

⁶ Conform datelor Ministerului Sănătății, 90 % dintre copiii din țară sunt vaccinați împotriva poliomielitei, tuberculozei, difteriei, parotiditei, rubeolei, rujeolei și hepatitei B.

Cu toate că politicile publice din domeniu⁷ sunt orientate spre asigurarea securității copiilor și protecția acestora, datele statistice arată că numărul cazurilor de suicid este în creștere.

Tentative de suicid și suicidul în rândul copiilor în funcție de vârstă

Anul	Tentativă de suicid			Suicid		
	Sub 13 ani	13-16 ani	17-18 ani	Sub 13 ani	13-16 ani	17-18 ani
2008	-	-	-	3	8	7
2009	-	-	-	0	7	3
2010	-	-	-	0	9	2
2011	-	-	-	3	8	7
2012	2	73	33	7	11	6
2013	8	59	20	1	12	4
2014	4	51	41	0	14	6
2015	6	64	33	4	3	3
2016	4	88	40	6	14	13

Sursa: MAI, Ministerul Sănătății

Psihologii constată faptul (și datele prezentate în tabelul de mai sus le confirmă) că vârsta de adolescență (13-16 ani) este cea la care astfel de tentative sunt mai frecvente. Din aceste considerente autoritățile menite să asigure protecția copilului sunt obligate să examineze premisele fenomenului respectiv, formele care sunt mai des folosite și să identifice soluții optime și de lungă durată pentru a preveni sau în caz de necesitate de a combate. Este evident că vârsta de 13-16 ani la copii este una foarte sensibilă, fapt ce necesită o atenție specială, pentru a-i putea ajuta să depășească anumite etape ale vieții.

Datele statistice cu privire la numărul de cazuri de sinucidere confirmă faptul că intensitatea fenomenului este diferită la cele două sexe, astfel că băieții se sinucid în număr tot mai mare comparativ cu fetele, atât din mediul rural, cât și din mediul urban. Un alt tablou se poate observa în cazul tentativelor de suicid - unde fetele sunt mai predispuse spre tentative, însă mai puține din ele le realizează comparativ cu băieții.

Este necesar de remarcat că numărul tentativelor de suicid în rândul copiilor a crescut 75% comparativ cu datele din anul precedent, ceea ce impune o implicare mai insistentă a specialiștilor psihologi în lucru cu copiii care au trecut prin experiența unei tentative de suicid.

În context, Ombudsmanul Copilului atrage atenția autorităților asupra eficientizării activității mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea,

⁷ Codul penal, Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013, Hotărîrea Guvernului R.Moldova „Cu privire la aprobarea Politicii Naționale de Sănătate”, nr. 886 din 06.08.2007., Hotărîrea Guvernului R.Moldova „Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului de sănătate în perioada 2008-2017”, nr 1471 din 24.12. 2007, Capitolul V „Măsurile necesare pentru atingerea obiectivelor și rezultatelor scontate”, Secțiunea 3 „Prestarea serviciilor de sănătate”, punctul 66, litera f), <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350833>, Obiectivele strategice II și IV.

asistența și monitorizarea copiilor-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatarei și traficului; prezenței psihologului în instituțiile de învățământ; implementării Strategiei intersectoriale de dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022⁸, etc.

RECOMANDĂRI:

- Sporirea cunoștințelor familiilor și comunităților cu privire la semnele de pericol pentru viața și sănătatea copilului;
- Promovarea serviciilor de planificare familială și de formare a abilităților parentale pentru creșterea și educarea copiilor;
- Dezvoltarea sistemului de monitorizare a familiilor cu copii, în mod special a celor care se află în situații de risc;
- Dezvoltarea serviciilor psihologice de susținere a tinerelor familii, atât în perioada sarcinii, cât și în perioada postnatală, în scopul educării în spiritul unei familii sănătoase și al responsabilității ce-i revine fiecărui membru;
- Implementarea standardelor minime de calitate pentru serviciile de intervenție timpurie;
- Dezvoltarea serviciilor medicale prin instruirea continuă a personalului medical și asigurarea instituțiilor medicale prin dotarea cu echipamentul medical adecvat;
- Implementarea prevederilor Strategiei intersectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pe anii 2016-2022;
- Examinarea posibilității de a stabili o formulă de calcul pentru evaluarea minimului de existență al copiilor cu dizabilități;
- Consolidarea eforturilor statului pentru asigurarea calității vaccinurilor și asumarea responsabilității de către stat în caz de survenire de consecințe negative;
- Realizarea campaniilor de informare cu privire la importanța vaccinării copiilor;
- Identificarea măsurilor pentru asigurarea alimentației calitative în instituțiile de învățământ preuniversitar;
- Implicarea copiilor, adolescenților în activități extrașcolare (sportive, educative, culturale);

⁸ Hotărârea Guvernului R.Moldova „Privind aprobarea Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022”, nr.1106 din 03.10.2016.

- Instruirea asistenților sociali, psihologilor școlari, cadrelor didactice în domeniul care ține de recunoașterea semnelor ce pot duce la tentative de suicid sau la suicid.

DREPTUL LA SĂNĂTATE

Dreptul la sănătate reprezintă dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de servicii medicale, tratament și recuperare.

Organizația Mondială a Sănătății definește sănătatea ca o stare care întrunește starea generală de bine din punct de vedere fizic, mental și social, nu doar simpla absență a unei boli sau infirmități.

Sănătatea copiilor se află permanent sub influența mai multor factori care impun dezvoltarea politicilor în privința noilor probleme și priorități, cum sunt HIV/SIDA, gripa pandemică, boli netransmisibile, mortalitatea neonatală, mortalitatea infantilă, dizabilitatea infantilă, sărăcia, șomajul, migrația, discriminarea și marginalizarea. La fel, privind influența asupra sănătății copiilor a schimbărilor climaterice și urbanizarea, dezvoltarea noilor tehnologii de fabricare a vaccinilor și medicamentelor, etc.

Pentru a asigura respectarea dreptului copilului la ocrotirea sănătății, Ministerul Sănătății a implementat un șir de reforme privind facilitarea accesului copiilor la servicii de sănătate, prevenirea cazurilor de deces, îmbunătățirea calității serviciilor medicale precum: dezvoltarea serviciilor de intervenție timpurie și a standardelor minime de calitate pentru serviciile de intervenție timpurie, implementarea standardelor noi de supraveghere a copiilor în condiții de ambulator, readucerea medicului pediatru în instituțiile medicale de sănătate publică, etc.

În opinia Ombudsmanului Copilului, medicii pediatri vor putea soluționa cu promptitudine problemele stringente ce țin de protecția sănătății copilului și a susținut inițiativa Ministerului Sănătății de a acorda dreptul de prescriere a medicamentelor compensate medicului pediatru din cadrul asistenței medicale primare⁹.

Nu mai puțin important este și faptul că, în premieră pentru țara noastră, în lista beneficiarilor de tratamente compensate au fost incluși copiii până la vârsta de 18 ani. Prin

⁹ „Acordarea dreptului de prescriere a medicamentelor compensate medicului pediatru va contribui la inițierea oportună a tratamentului, excluzând necesitatea deplasării repetate la medicul de familie pentru prescrierea compensată a medicamentului”.
<http://ombudsman.md/ro/content/medicii-pediatri-vor-putea-solutiona-cu-promptitudine-problemele-stringente-ce-tin-de>

urmare, Guvernul Republicii Moldova și-a asumat calitatea de asigurat pentru toți copiii și toate cheltuielile legate de îngrijirile de sănătate ale copilului sunt acoperite integral de către stat¹⁰.

Astfel, prin includerea copiilor în lista beneficiarilor de tratament compensat, a fost soluționată și problema tratamentului copiilor care suferă de boli rare, abordată și de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului.

De asemenea a fost soluționată problema celor 400 de copii care suferă de diabet zaharat, care au fost asigurați pentru anul 2016 cu glucometre și teste pentru monitorizarea glicemiei și lanțete pentru cinci analize zilnice.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a fost sesizat de către un părinte, al cărui copil este diagnosticat cu diabet zaharat tip I insulino-dependent, despre faptul că părintele a fost nevoit să procure, din banii proprii, testele pentru determinarea glucozei în sânge și insulina, vital necesară copilului, ceea ce, conform normelor stabilite, ar fi trebuit să fie asigurat de către stat. În urma intervenției Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului (Avizul pentru Ministerul Sănătății nr. 03-520/16 din 09.08.2016, Răspunsul Ministerului Sănătății nr. 01-9/1544 din 06.09.2016), copilul a fost asigurat cu cele necesare, beneficiind de un tratament calitativ. Iar decizia promptă a Ministerului Sănătății a avut impact asupra tuturor copiilor care suferă de această maladie.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra problemei ce ține de acoperirea financiară a tratamentului costisitor a unor boli rare pentru care în Republica Moldova actualmente nu există tratament. Ministerul Sănătății a răspuns că asemenea cazuri nu pot fi încadrate într-un program special, deoarece nu există o strategie terapeutică sau un protocol unic de tratament al acestor maladii. În astfel de situații copiii sunt incluși în lista pacienților care primesc medicamentele necesare din sursele centralizate ale ministerului. Problema rămâne în vizorul Ministerului Sănătății.

De asemenea, Ombudsmanul Copilului atenționează și asupra unor aspecte problematice apărute din cauza deficiențelor de management al instituțiilor publice din sistemul sănătății,

¹⁰ Conform art. 4, alin. (4), lit. a), b), c), d), g) al Legii nr. 1585-XIII din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, Guvernul Republicii Moldova are calitatea de asigurat pentru copii. Potrivit art.2, alin.(1) al Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585-XIII din 27.02.1998, volumul asistenței medicale, acordate în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, este prevăzut în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, elaborat de Ministerul Sănătății și aprobat de Guvernul R.Moldova.

precum și din cauza informării insuficiente a populației privind modul de solicitare a serviciilor medicale în baza poliței de asigurare medicală obligatorie.

Nivelul de respectare a drepturilor copilului în procesul de acordare a asistenței medicale de urgență prespitalicească, a constituit o altă prioritate pentru Avocatul Poporului în anul 2016¹¹. Au fost constatate un șir de probleme ce țin de funcționalitatea sistemului de asistență medicală de urgență destinat copiilor în Republica Moldova.

În cadrul investigării unei cereri privind încălcarea dreptului la ocrotirea sănătății, fapt care a dus la decesul unui copil, Oficiul Avocatului Poporului a constatat că în procesul de acordare a asistenței medicale pacientei au fost admise mai multe abateri de la normele protocolului unic de tratament. Managementul defectuos, agravat de dotarea insuficientă cu echipamentul medical necesar, a redus considerabil capacitatea de a acorda asistență medicală calitativă și oportună. La etapa asistenței medicale prespitalicești au fost identificate abateri în activitatea serviciului de telecomunicații din cadrul Serviciului Asistență Medicală Urgentă, precum și lipsa unor aparate obligatorii potrivit Listei aparaturii și echipamentului medical obligatoriu pentru dotarea unităților de transport sanitar din cadrul Stației Asistență Medicală Urgentă, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății „Cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de Asistență Medicală Urgentă din Republica Moldova” nr.85 din 30.03.2009. Factorii respectivi au generat urmările fatale pentru viața copilului.

Cauzele acestei stări de lucruri sunt de ordin material, social și managerial, iar deficiențele identificate în cadrul sistemului de asistență medicală de urgență sunt condiționate de: insuficiența de personalul medical necesar, inclusiv pediatri (resurse umane); insuficiența unităților de transport (suport financiar); insuficiența dotărilor necesare a echipelor de asistență medicală de urgență (profil general și profil reanimare) destinat copiilor; lipsa indicatorilor cu denumirea străzilor și a enumerărilor blocurilor în unele localități, ceea ce cauzează pierderea timpului „de aur” în situații critice.

Factorii respectivi generează incapacitatea fizică a personalului medical de a-și îndeplini calitativ obligațiile de serviciu.

¹¹http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_medicina_0.pdf;

Un alt aspect, deloc de neglijat, este cultura juridică a populației. Este important ca populația să cunoască temeiul și modul de apelare a serviciilor de asistență medicală de urgență. Răspîndirea și promovarea informației respective ar fi o premisă pentru diminuarea cazurilor de apel tardiv la serviciile medicale de urgență.

RECOMANDĂRI:

- Asigurarea durabilității reformelor din sistemul ocrotirii sănătății;
- Identificarea resurselor financiare pentru acoperirea cheltuielilor legate de tratamentele costisitoare pentru copiii care suferă de boli rare;
- Dezvoltarea campaniilor de promovare a dreptului la ocrotirea sănătății în rândul populației (modul de alegere a instituției medicale, a specialistului, volumul asistenței medicale acordate în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, care este prevăzută în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală etc.);
- Implementarea reformei sistemului de asistență medicală prespitalicească;
- Informarea populației privind modul de adresare la serviciul de asistență medicală prespitalicească;
- Organizarea și asigurarea formării și instruirii continue a medicilor cu profil pediatric pentru sistemul de asistență medicală de urgență, precum și a întregului personal medical;
- Elaborarea de Ministerul Educației și includerea în curriculumul disciplinei Educație civică a informațiilor privind modul de solicitare a Serviciului asistență medicală urgentă de către copii.

DREPTUL LA NUME ȘI CETĂȚENIE

Dreptul la nume și cetățenie presupune că fiecare copil trebuie să fie înregistrat, să aibă un nume, precum și să dobândească dreptul de apartenență la o naționalitate.

Legislația Republicii Moldova reglementează expres modul de documentare a copiilor de la momentul nașterii¹² și pe tot parcursul vieții¹³.

¹² Legea privind actele de stare civilă, nr. 100 din 26.04.2001.

¹³ Legea privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, nr. 273 din 09.11.1994.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra existenței unui număr mare de cazuri când copiii nu au perfectate acte de identitate. Nedocumentarea copiilor duce la încălcarea dreptului acestora la nume și cetățenie, la educație, la protecție socială, la muncă, etc.

Cauzele directe, de obicei, țin de lipsa de responsabilitate a părinților, iar autoritățile tutelare, în virtutea atribuțiilor ce le revin conform cadrului legal, nu întreprind măsuri concrete, suficiente și eficiente în interesul copiilor nedocumentați.

Subiectul nedocumentării copiilor a fost discutat cu autoritățile tutelare din țară în cadrul întreprinderilor organizate de către Avocatul Copilului. În urma discuțiilor au fost identificate lacune în aplicarea legislației, birocratizarea excesivă a procesului de documentare, iresponsabilitatea părinților, cât și lipsa de conlucrare intersectorială a autorităților publice.

Ombudsmanul Copiilor a examinat cazul a două surori în vârstă de 16 și 17 ani care nu aveau perfectate actele de identitate, nu dețineau nici certificate de naștere, nici buletine de identitate. Copii rămași fără îngrijirea părintească, cele două fete nu aveau un statut oficial determinat și nici o formă de protecție stabilită.

Fata de 17 ani, după absolvirea clasei a 9-a, neavând acte de identitate, nu a fost acceptată de administrația instituției de învățământ, unde a studiat timp de 9 ani, să-și continue studiile în clasa a 10-a (cu toate că și-a dorit acest lucru) sau la o altă instituție de învățământ și nici nu s-a putut angaja în câmpul muncii. În aceeași situație de risc se afla și sora ei de 16 ani, elevă în clasa 9-a a gimnaziului.

În acest caz autoritățile publice locale, timp de 17 ani, nu au întreprins măsurile necesare pentru determinarea statului copilului și a formei de protecție, măsuri în vederea asigurării dreptului la identitate, adică de documentare. Deși Primarul satului a încercat să perfecteze actele pentru cele două fete, el s-a confruntat cu un șir de impedimente de ordin birocratic, care au fost cauza tergiversării neîntemeiate a perfectării actelor de identitate pentru copii. În acest caz organele responsabile nu au ținut cont de interesul superior al copilului și nu au căutat soluții, ci au preferat să dea răspunsuri formale, care perpetuau situația gravă a copiilor – lipsa de acte de identitate a acestor copii, ceea ce avea drept consecință încălcarea drepturilor copilului.

Urmare a intervenției Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului (Sesizarea MMPSF nr. 06-5/19 din 19.08.2016; Sesizarea Consiliului raional pentru protecția drepturilor copilului Cimișlia nr. 06-5/17 din 19.08.2017; Sesizarea Ministerului Educației, nr. 06-5/18 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări pentru DASPF Cimișlia (autoritatea tutelară teritorială) nr. 06-2/51 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări Liceului Teoretic „Hyperion”

s.Gura Galbenei nr.06-2/52 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări Direcției învățământ din Cimișlia nr.06-2/53 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări Primăriei Gura Galbenei (autoritatea tutelară locală) nr.06-2/52 din 19.08.2016), au fost perfectate acte de indentitate pentru ambele fete, ambele au fost înscrise și își continuă studiile la un colegiu. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a atras atenția autorităților asupra necesității urgentării determinării statutului și formei de protecție a minorelor.

O altă problemă gravă identificată este lipsa datelor statistice privind numărul exact al copiilor care nu dețin certificate de naștere.

Numărul copiilor care nu dețin acte de identitate este prezentat în informația Ministerului Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova și se poate constata că este destul de mare, fapt greu de argumentat, deoarece primul buletin de identitate al cetățeanului Republicii Moldova se eliberează gratuit în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului R.Moldova „Cu privire la acordarea înlesnirilor la eliberarea actelor de identitate” nr.210 din 24.03.2014¹⁴.

La fel, o bună parte dintre cetățenii Republicii Moldova din unitățile administrativ-teritoriale din partea stângă a Nistrului rămân a fi nedocumentați. Potrivit informației prezentate de către Ministerul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova¹⁵ impedimentele la înregistrarea copiilor din stânga Nistrului sunt următoarele: părinții acestora dețin acte de identitate neoficiale, precum și acte de domiciliere din stânga Nistrului; lipsa unui mecanism de stabilire a unei forme de protecție copiilor aflați în situații de risc din stânga Nistrului.

Numărul copiilor înregistrați în Registrul de stat al populației care nu dețin acte de identitate

Anul	Nr. minorilor înregistrați în Registrul de stat al populației	Nr. minorilor înregistrați în Registrul de stat al populației care nu dețin acte de identitate	Nr. de minori din stânga Nistrului și mun. Bender înregistrați în Registrul de stat al populației care nu dețin acte de identitate
2013	792630	409960	19393
2014	803882	391719	17289

¹⁴ Pct.1 la Anexa nr.1 al Hotărârii Guvernului R.Moldova ”Cu privire la acordarea înlesnirilor la eliberarea actelor de identitate”, nr.210 din 24.03.2014.

¹⁵ Scrisoarea Ministerul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova nr. 01/184 din 14.02.2017.

2015	819428	373852	15402
2016	833831	353475	13678

Sursa: Ministerul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului precizează că documentarea cu acte de identitate a Republicii Moldova a copiilor din stânga Nistrului, rămîne o problemă gravă care urmează a fi soluționată de către autoritățile publice central.

RECOMANDĂRI:

- Intensificarea activității mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea copiilor nedocumentați și aplicarea managementului de caz pentru asigurarea măsurilor de protecție necesară;
- Modificarea cadrului legal pentru facilitarea certificării nașterii copilului;
- Identificarea mecanismului pentru documentarea copiilor din stânga Nistrului cu acte de identitate naționale.

DREPTUL DE A NU FI SEPARAT DE PĂRINȚI

Dreptul de a nu fi separat de părinți presupune dreptul copilului de a trăi cu părinții săi, precum și dreptul de a menține contactul cu ambii părinți...

Subiectul plecării părinților în afara țării în căutarea unui loc de muncă și efectele migrației asupra copiilor au fost reflectate și în anii precedenți de Ombudsmanul Copilului¹⁶.

Acest fenomen generează efecte pozitive pe termen scurt din punct de vedere financiar și efecte negative pe termen lung. Principalele efecte pozitive sunt legate de bunăstarea copiilor, creșterea nivelului de trai, îmbunătățirea condițiilor de trai și înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată și bunuri personale (telefon mobil, computer, bicicletă, etc.), călătorii în străinătate și alte beneficii materiale. Printre consecințele negative pot fi enumerate cele ce se referă la deteriorarea relației copilului cu părinții, în special cu părintele rămas acasă, iar la nivel psihologic, deprimarea, consumul de substanțe interzise, probleme în procesul educațional, etc.

¹⁶ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2015_final.pdf;

Copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate au un profil asemănător cu cei ce trăiesc în familii monoparentale ca urmare a despărțirii părinților sau a decesului unuia dintre ei. Deși plecarea la muncă este temporară, efectele asupra copiilor pot fi similare cu cele ale unei despărțiri pe termen lung sau definitive.

O altă problema gravă identificată de către Avocatul Copilului din multiplele cazuri examinate, este lipsa formei de protecție asupra copiilor rămași acasă în grija rudelor sau altor persoane. Ca și consecință, acești copii sunt lipsiți de un reprezentant legal al intereselor acestora în relațiile sociale: mediu educațional, ocrotirea sănătății, asistență și protecție socială, justiție și alte domenii.

La fel, precizăm și că nu există un mecanism de identificare a părinților care intenționează să plece peste hotarele țării și stabilirii formei de protecție asupra copiilor rămași în țară.

În acest sens, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că este oportun monitorizarea strictă a părinților care pleacă peste hotarele țării pentru instituirea unei forme de protecție față de copiii lăsați în grija altor persoane, inclusiv prin introducerea unor măsuri cu caracter restrictiv. Sunt recomandate și măsurile de informare, desfășurarea de campanii informaționale pentru sensibilizarea părinților care planifică să migreze la muncă pentru asigurarea securității copiilor.

De asemenea sunt atestate carențe și în exercitarea atribuțiilor autorităților tutelare în ceea ce privește identificarea, luarea în evidență și acordarea asistenței necesare copiilor rămași fără ocrotire părintească.

Un alt subiect intrat în atenția Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului în baza sesizărilor parvenite de la cetățeni este recuperarea pensiilor de întreținere a copiilor. Din numărul total de cauze civile examinate pe parcursul semestrului I al anului 2016, 1303 dosare s-au referit la încasarea pensiei de întreținere a copiilor¹⁷. Conform informației Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești, în semestrul I al anului 2016 sunt 30,4 mii documente executorii rămase în restanță privind încasarea pensiei de întreținere.

Menționăm și lipsa unei baze de date a cererilor la acest subiect înaintate din străinătate către autoritățile competente din Republica Moldova, cât și a cererilor transmise din Republica Moldova către instanțele judiciare din alte state.

Migrația părinților, în special în situația separării acestora și necunoașterii locului aflării unuia dintre ei, a generat o altă problemă ce ține de imposibilitatea pronunțării unei decizii

¹⁷http://www.justice.gov.md/public/files/diagrame_6_luni_al_anului_2016.pdf

judecătorești privind încasarea pensiei de întreținere a copilului din imposibilitatea prezentării probei privind citarea celeilalte părți.

Un alt aspect important este executarea hotărârilor judecătorești privind determinarea domiciliului copilului în cazul când acesta refuză să stea la domiciliul părintelui determinat de instanța de judecată. Dacă la nivel legislativ totul pare a fi simplu, în practică executorii judecătorești se confruntă cu problema imposibilității executării hotărârii judecătorești din cauza lipsei unei metodologii de conlucrare a autorităților responsabile de asigurarea drepturilor copilului în procesul executării hotărârilor judecătorești.

Adesea, din cauza neînțelegerilor apărute între reprezentanții legali (părinții) copiii sunt influențați în detrementul executării hotărârii judecătorești, fapt care generează bariere atât psihologice, cât și procedurale în cadrul executării.

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a venit cu propunere de modificare a legislației către Ministerul Justiției și de elaborare a unei metodologii de executare a hotărârilor judecătorești în care sunt vizați copiii.

RECOMANDĂRI:

- Examinarea oportunității de soluționare a cazurilor cu elemente de extraneitate de recuperare a pensiilor de întreținere pentru copii;
- Elaborarea unei metodologii de executare a hotărârilor judecătorești privind stabilirea domiciliului copiilor;
- Responsabilizarea autorităților tutelare, asupra atribuțiilor ce le revin în raport cu copiii rămași în țară în urma migrației părinților;
- Implementarea Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022.

OPINIA COPILULUI

Opinia copilului reprezintă dreptul copilului de a-și expune și de a i se lua în considerare opinia, ținând cont de vârsta acestuia și gradul de maturitate, în orice procedură ce-l vizează.

Articolul 12 al Convenției cu privire la drepturile copilului stabilește dreptul fiecărui copil de a-și expune liber opinia asupra problemelor care-l privesc, cât și a dreptului de a obține atenția relevantă privind opinia expusă. Prin urmare, statul are obligația pozitivă de a recunoaște și asigura realizarea acestui drept în toate domeniile vieții sociale prin crearea condițiilor

prietnoase conform vârstei și gradului de maturitate. Statul trebuie să se asigure că opinia copiilor este luată în considerare în realizarea tuturor drepturilor prevăzute de Convenție.

De asemenea, guvernul este obligat să prevadă mecanisme eficiente de depunere a plângerilor și acordare a asistenței juridice garantate de stat în cazurile ignorării sau violării drepturilor copilului la opinie și/sau neluarea în considerație a opiniei exprimate.

Întru asigurarea respectării dreptului la opinie, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a organizat Forumul de discuție „Participarea copiilor și adolescenților – catalizator al promovării și monitorizării drepturilor copiilor în Moldova”.

În cadrul forumului, Ombudsmanul copiilor a avut oportunitatea să asculte opinia copiilor asupra percepției respectării drepturilor prevăzute de Convenția cu privire la drepturile copilului. Copiii au specificat problemele cu care se confruntă și și-au expus opinia referitor la eventualele soluții. De asemenea, a fost discutat modul de interacționare cu Ombudsmanul copilului, cât și cu celelalte autorități publice.

În opinia copiilor, drepturile mai puțin respectate sunt:

- Dreptul la educație – copiii au remarcat programul școlar supraîncărcat, numărul mare de discipline obligatorii, insuficiența practicării sportului, favoritismul, plățile informale, suprasolicitarea, lipsa psihologilor școlari, lipsa pedagogilor, condițiilor neadecvate (apa potabilă, bocuri sanitare în curte)etc.;
- Dreptul la opinie – copiii cred că opinia lor este ascultată, dar nu se ține cont de ea;
- Dreptul la odihnă – copii au menționat lipsa timpului liber pentru recreare, ocupații preferate, discuții cu părinții;
- Dreptul la sănătate – copiii au remarcat lipsa medicilor în școli și dotărilor necesare pentru acordarea primului ajutor, lipsa acțiunilor de profilaxie a diferitor boli etc;
- Dreptul la mediu sănătos – copiii au vorbit despre calitatea nesatisfăcătoare a apei potabile, a produselor alimentare, fumatul în locurile publice, lipsa zonelor de agrement.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a ținut cont de viziunea copiilor privind modul în care aceștia consideră că Ombudsmanul trebuie să intervină întru asigurarea respectării drepturilor lor fundamentale și anume:

- monitorizarea sistematică la nivel local a modului de respectare a drepturilor copilului;

- asigurarea participării copiilor la acțiunile organizate de către Ombudsman;
- mediatizarea opiniei copilului, precum și a informațiilor cu privire la protecția drepturilor copilului;
- promovarea consiliilor elevilor;
- reprezentarea intereselor în fața autorităților publice;
- organizarea cluburilor tematice, instruirilor și a meselor rotunde cu participarea copiilor;
- mediatizarea informației privind drepturile copilului;
- asigurarea accesului fiecărui copil la informații.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului va ține cont de toate ideile și opiniile expuse de copii, la stabilirea unei metodologii eficiente de interacționare și de comunicare cu aceștia, în scopul asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale copilului.

RECOMANDĂRI:

- Dezvoltarea mecanismelor de depunere a sesizărilor din partea copiilor;
- Extinderea categoriilor de beneficiari/copii ai asistenței juridice garantate de stat, inclusiv în cauzele civile;
- Aplicarea standardelor în procesul de audiere a copilului victimă/martor a unei infracțiuni în sistemul de justiție;
- Instruirea specialiștilor care intră în contact cu copiii în procesul de audiere a acestora;
- Luarea în considerare a opiniei copilului în orice situație ce îl vizează.

LIBERTATEA DE EXPRESIE, DE ASOCIERE, ACCESUL LA INFORMAREA CORESPUNZĂTOARE

Libertatea de expresie, de asociere, accesul la informarea corespunzătoare reprezintă dreptul copilului de a căuta, de a primi, de a difuza informații, precum și de a adera la asociații.

Copilul are dreptul de a cere și de a primi orice informație pertinentă, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului, precum și de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește. Guvernele se obligă să respecte drepturile copilului la libera asociere în structuri formale și informale, precum și libertatea de întrunire pașnică, în limitele prevăzute de lege.

În conformitate cu articolul 11 al Legii cu privire la asociațiile obștești nr. 837 din 17.05.1996, „Membri ai asociațiilor obștești de tineret pot fi persoanele care au atins vârsta de 14 ani. Membri ai asociațiilor obștești de copii pot fi persoanele care au atins vârsta de 10 ani.”¹⁸

Avocatul Copilului salută inițiativa Centrului de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului, care în anul 2016, a susținut 49 de copii în procesul de elaborare a unui raport despre respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova, pentru al prezenta Comitetului ONU pentru drepturile copilului. În scopul colectării opiniilor a mai multor semeni și pentru a disemina informații accesibile pentru toți copiii despre drepturile lor, adolescenții au decis să creeze o platformă online – Platforma Copiilor, unde fiecare copil s-a simțit în siguranță să vorbească despre cum îi sunt respectate drepturile. Prin intermediul acestui mecanism, copiii audiseminat raportul, precum și Observațiile finale Comitetului¹⁹.

Un alt aspect deloc de neglijat este accesul la informație al copiilor. Aici ne referim la accesibilitatea informației pentru copii. Din cauza că mai există carențe în aspectul acomodării rezonabile, o bună parte din copiii cu deficiențe senzoriale (văz/auz), precum și copiii cu deficiențe mentale întâmpină bariere în procesul de informare în societate, atât la nivel educațional, cât și la nivel cultural, recreativ.

Acest fapt este cauzat de lacunele sistemului educațional, cât și de faptul că instituțiile de recreare, nu oferă suficiente oportunități pentru copiii cu dizabilități de a se informa corespunzător asupra oricărui aspect al vieții sociale.

În acest context este necesar să menționăm că nici mass-media nu depune eforturi pentru a crea condiții speciale necesare care ar facilita accesul pentru copiii cu dizabilități.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra problemei ce ține de asigurarea dreptului copiilor la informare și la opinie, în mod special în mediul rural, și încurajează toți actorii din domeniu să depună mai mult efort pe acest segment.

PROTECȚIA FAȚĂ DE ABUZURI ȘI NEGLIJARE

Protecția față de abuzuri și neglijare reprezintă obligația statului de a proteja copiii de toate formele de maltratare săvârșite de părinți sau persoanele răspunzătoare de îngrijirea lor.

Conform datelor oficiale ale Ministerului Afacerilor Interne, pe parcursul anului 2016 au fost înregistrate 202 cazuri de violență în instituțiile de învățământ dintre care: profesori față de elevi – 44 cazuri; elevi față de profesori – 2 cazuri; între elevi – 156 cazuri.

¹⁸ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=325424>

¹⁹ http://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf

La fel, în adresa Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au parvenit 20 de cereri în care sunt invocate acțiuni de violență asupra copiilor, dintre acestea, 8 se referă la fapte de abuz sexual. Au parvenit mai multe adresări ale părinților privind violența în școli, se invocă acțiuni de abuz din partea profesorilor față de elevi, elev față de alt elev, elev față de profesor.

În cadrul examinării cererilor a fost constatat că Ordinul nr. 858 din 23 august 2013 cu privire la Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului, nu este executat corect și în volum deplin de către coordonatorii acțiunilor de prevenire a violenței și aceștia. Elevii nu cunosc despre modalitățile de aplicare a procedurii la nivelul instituției de învățământ. Executarea ordinului sus-indicat nu este monitorizată.

În rezultat, au fost întocmite acte de reacționare, care au fost remise autorităților publice responsabile, solicitându-se întreprinderea acțiunilor de informare a elevilor și părinților despre dreptul acestora de a anunța cazurile de violență, cât și despre obligația cadrelor didactice și a conducerii instituției de învățământ de a interveni în soluționarea acestora.

De asemenea a fost constatat faptul că minorii-victime nu beneficiază de măsuri corespunzătoare pentru reabilitarea fizică și psihologică, dar și de reintegrare socială, fapt prevăzut de articolul 39 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

În contextul expus, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a monitorizat implementarea prevederilor Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr.140 din 14.06.2013 în ceea ce privește angajarea de către autoritățile tutelare locale a specialistului în protecția drepturilor copilului.

Potrivit informației prezentate de către autoritățile publice locale de nivelul II, doar în 4 localități ale țării există câte un specialist în protecția drepturilor copilului. În rest, atribuțiile respective le revin specialiștilor din subdiviziunile teritoriale de asistență socială. Lipsa surselor financiare în bugetele locale și refuzul Guvernului Republicii Moldova de a aloca surse financiare în acest scop au fost indicate drept cauze a neangajării specialiștilor în protecția drepturilor copilului.

Ombudsmanul copilului consideră că lipsa specialistului menționat în cadrul mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, are un impact negativ asupra sistemului de protecție a drepturilor copilului și atrage atenția Guvernului asupra identificării unei soluții pentru soluționarea problemei invocate.

RECOMANDĂRI:

- Identificarea resurselor necesare pentru asigurarea fiecărei localități cu un specialist în protecția drepturilor copilului, conform legislației în vigoare;
- Supravegherea și perfecționarea mecanismelor intersectoriale existente în protecția drepturilor copilului;
- Desfășurarea în comun cu mass-media a campaniilor de sensibilizare în scopul informării tinerilor despre modul de comportament pentru a face față cu succes anumitor etape ale vieții.

PROTECȚIA COPIILOR FĂRĂ FAMILIE

Protecția copiilor fără familie reprezintă obligația statului de a oferi protecție specială copiilor lipsiți de mediul familial și de a asigura posibilitatea îngrijirii corespunzătoare din partea altei familii sau în cadrul instituției.

Deși copiii orfani au fost mereu în atenția autorităților, acești copii care au nevoie de o susținere aparte atât din partea autorităților, cât și din partea întregii societăți.

Prin semnarea Convenției cu privire la drepturile copilului, guvernele sunt de acord să protejeze copiii împotriva discriminării, exploatării sexuale și economice și a violenței, și să acorde protecție specială orfanilor.

Cu toate că subiectele ce țin de asigurarea cu locuințe sociale, prestații sociale și servicii sociale a copiilor rămași fără îngrijire părintească au fost pe larg abordate în cadrul Raportului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2015, elaborat de Oficiul Avocatului Poporului, putem menționa că probleme reflectate nu au fost soluționate pe parcursul anului 2016.

Cert este faptul că politica publică de protecție a copilului este orientată spre dezinstituționalizare și spre dezvoltarea serviciilor sociale alternative, pentru a-i ajuta pe copiii lipsiți de familie și de grija părintească să beneficieze de un mediu mai apropiat celui de familia tradițională. Este important ca toți copiii să fie educați în spiritul valorilor familiale, să obțină acele deprinderi de viață (de autoîngrijire, de autodeservire, de grijă față de aproapele său, etc.) necesare într-o societate sănătoasă.

Pe parcursul mai multor ani, inclusiv în 2016, în vizorul Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au fost cazuri în care părinților adoptatori nu le-a fost stabilită indemnizația, iar adoptatorii au menționat că nu au fost informați despre faptul că beneficiază de acest drept, cu toate că Hotărârea Guvernului R.Moldova „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă” nr. 581 din 25.05.2006 prevede: ”1.Pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, părinților adoptivi, tutorilor/curatorilor li se plătesc lunar indemnizații pentru alimentație, procurarea îmbrăcăminte/încălțăminte, obiectelor de igienă personală etc. și 2.Indemnizația se stabilește și se achită în cuantum de 800 lei pentru fiecare copil adoptat sau aflat sub tutelă/curatelă”²⁰.

La fel, în situație critică se află și copiii al căror părinte se află în detenție. Părintele fiind privat de libertate nu dispune de posibilitatea să-și întrețină copilul. Și mai dificilă este situația mamelor care au cu ele în detenție un copil până la vârsta de 3 ani. Respectiv, acestea nu au posibilitatea să lucreze în penitenciar, pentru a trimite sume bănești pentru întreținerea celorlanți copii, asupra cărora a fost intuită tutela.

La acest compartiment, legiuitorul nu a luat în considerație nici situația copiilor ai căror părinți sunt în imposibilitatea de a-și întreține copiii, din cauza problemelor de sănătate pe care le au.

Din aceste considerente Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a înaintat o propunere de modificare legislației²¹. Ombudsmanul a propus inițierea procedurii de modificare și completare a punctului 10 din Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărârea Guvernului R.Moldova nr. 581 din 25 mai 2006 și în temeiul Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14 iunie 2013, în scopul reglementării clare a dreptului la plată a indemnizației copiilor aflați sub tuttelă/curatelă, din motivul incapacității fizice a părintelui biologic de a-i proteja și a le oferi îngrijirea corespunzătoare.

²⁰ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=316122&lang=1>

²¹ Propunere de modificare a legislației (nr. 01-11/1 din 20.01.2017)

DREPTUL COPIILOR REFUGIAȚI

Dreptul copiilor refugiați reprezintă dreptul la o protecție specială acordată copiilor refugiați sau copiilor care caută să obțină statutul de refugiat și obligația statului de a coopera cu organizațiile competente care asigură a atare protecție și asistență.

Urmare a realităților sociale survenite drept consecință a politicii internaționale migraționale, tot mai frecvent este pusă în discuție problema copiilor refugiați. Potrivit informației prezentate de Biroul Migrației și Azil²² numărul de copii solicitanți de zil în anul 2016 (82 copii) rămâne practic constant comparativ cu numărul de copii din 2015 (91 copii). Conform aceleiași surse, în privința solicitanților de azil-copii se aplică un regim mai favorabil decât solicitanților de azil adulți, în ceea ce privește accesul la asistență medicală și învățământ obligatoriu. Solicitanții de azil-copii sunt tratați în aceleași condiții ca și copiii cetățeni ai Republicii Moldova.

Pe lângă cele trei centre regionale de integrare a străinilor din Bălți, Cahul și Chișinău și Serviciul de Criză pentru migranți, de pe lângă Azilul Republican pentru invalizi și pensionari din Chișinău, refugiaților li se acordă și o indemnizație lunară pentru copii.

Totodată, este necesar de menționat că în perioada 2012-2017 pe teritoriul Republicii Moldova nu au fost înregistrate cazuri de recunoaștere a statutului de apatrid minor.

Reieșind din cele expuse, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ:**

- Evaluarea măsurilor de protecție socială a copiilor refugiați;
- Dezvoltarea spectrului de servicii pentru copiii refugiați în corespundere cu necesitățile acestora și în vederea integrării lor sociale.

DREPTURILE COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

Drepturile copiilor cu dizabilități presupun dreptul copiilor cu deficiențe în îngrijire, educație și instruire menite să-i ajute să se integreze în societate.

Odată cu ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, și Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, Republica Moldova s-a obligat să întreprindă toate

²² Scrisoarea nr. 5/4-1326 din 14.02.2017;

măsurile necesare pentru a promova și implementa politica publică de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități. Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, presupune ansamblu de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, fondului locativ, educației, sportului, ocrotirii sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, precum și din alte domenii destinate integrării persoanelor cu dizabilități în societate.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a realizat un studiu privind monitorizarea modului de incluziune socială a copiilor ce suferă de tulburări din spectrul autist²³.

În cadrul monitorizării au fost identificate mai multe carențe în domeniul ocrotirii sănătății, protecției sociale și educației, care limitează considerabil accesul acestor copii la viața socială. Ombudsmanul Copiilor încurajează autoritățile publice centrale și locale, precum și organizațiile neguvernamentale care activează în interesul copiilor să stabilească un mecanism de colaborare și conlucrare eficientă pentru realizarea incluziunii sociale a copiilor cu tulburări din spectrul autist, precum și a copiilor cu deficiențe mentale.

Un alt aspect deloc de neglijat se referă la copiii cu deficiențe locomotorii, precum și copiii cu deficiențe senzoriale (auz/văz). Accesul copiilor cu necesități speciale la viața socială adesea este limitat din cauza lipsei unei acomodări rezonabile a infrastructurii: accesul fizic în clădiri, accesul fizic în locuri publice, accesul la informație (pentru copii cu deficiențe de văz sau auz). Toate acestea periclitează procesul de integrare socială a copiilor cu dizabilități.

Aceste probleme sunt tratate în majoritatea Rapoartelor privind respectarea drepturilor copilului, scrise de Ombudsman și rămân o prioritate și pentru anii viitori.

Menționăm, că prin Hotărârea de Guvern nr. 732 din 16 septembrie 2013, a fost creată la nivel central, instituția publică Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, subordonată Ministerului Educației și la nivelul unităților administrativ-teritoriale, prin decizia Consiliilor de nivel al doilea, inclusiv din municipiul Chișinău, Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și municipiul Bălți - Serviciile de asistență psihopedagogică, în subordinea administrativă a Subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul învățământului și metodologică – a Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului monitorizează eficiența serviciului nou creat pe parcursul anilor 2014-2016, realizând și un Raport tematic cu privire la implementarea prevederilor Hotărârii indicate.

²³ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_autismul.pdf

La finele anului 2016, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului s-a adresat Prim-ministrului pentru menținerea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) în noua structură a Guvernului²⁴, precizând că serviciile prestate de Centru sunt deosebit de importante în procesul de asigurare a respectării drepturilor la educație pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu dizabilități, în justiția juvenilă și în alte cazuri cu implicarea acestora. Ombudsmanul consideră că lichidarea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică ar fi o acțiune incorectă în contextul actual de promovare a incluziunii persoanelor cu dizabilități, a justiției prietenoase copiilor, a consultării opiniei copiilor în toate acțiunile întreprinse de autoritățile publice și alți actori implicate.

Conform datelor BNS, în anul de studii 2016-2017 numărul elevilor din instituțiile speciale de învățământ a constituit 860 persoane reducându-se comparativ cu anul de studii 2015-2016 cu 16,7%. Marea majoritate a copiilor din cadrul acestor instituții sunt elevi cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală (64,2%). În același timp, numărul de copii cu necesități speciale integrați în școlile obișnuite a constituit 8675 persoane și 1455 persoane cu dizabilități.

***Numărul elevilor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități,
în anii de studii 2012-2013 – 2016-2017***

	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017
În total	4 558	6 302	9 198	11 426	10 990
în școli obișnuite	2 258	4 495	7 660	10 393	10 130
în școli pentru copii cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală sau fizică	2 300	1 807	1 538	1 033	860

²⁴ Scrisoarea Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului M.Bănărescu adresată Prim-ministrului P.Filip nr.07-1/1 din 03.01.2017; <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-copilului-lichidarea-centrului-republican-de-asistenta-psihipedagogica-ar-fi-o>

Părinții unui elev cu cerințe educaționale speciale în repetate rânduri au fost invitați de către administrația școlii să-și transfere copilul în altă instituție din cauza problemelor de compartament ale elevului. Copilul a necesitat tratament, acumulând, pe motiv de boală, mai multe absențe, inclusiv nemotivate. Urmare a situației create, dar și a stării generale a copilului, acesta nu reușea să însușescă materialul, iar instituția de învățământ a atenționat părinții privind exmatricularea elevului. Cazul a fost soluționat prin încheierea unui Acord de conciliere (nr. 06-1/2 din 22.04.2016), în urma exercitării calității de mediator a Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului. Acordul prevedea că instituția de învățământ va depune eforturi susținute pentru incluziunea elevului, va asigura condițiile și măsurile necesare pentru aceasta, iar părinții elevului vor asigura asistența necesară elevului, vor frecventa obligatoriu ședințele de terapie recomandate, vor asigura prezența copilului la ședințele cu specialiștii și de consultare, vor menține relația cu pedagogii din instituția de învățământ. Realizarea acordului de conciliere urmează să fie monitorizată de OAP.

Reieșind din cele menționate mai sus, în opinia Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului se impune necesitatea consolidării eforturilor autorităților pe segmentul ce ține de:

- Menținerea activității Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și a Serviciilor de Asistență Psihopedagogică;
- Dezvoltarea serviciilor sociale axate pe nevoile copiilor;
- Asigurarea accesibilității copiilor cu dizabilități la infrastructura instituțiilor publice;
- Continuarea procesului de dezinstituționalizare a copiilor.

DREPTUL LA SECURITATE SOCIALĂ

Dreptul la securitate socială presupune obligația pozitivă a statului de a asigura fiecărui copil dreptul la asigurări sociale sub toate aspectele.

Copiii au drepturi oriunde s-ar afla: în familiile biologice, extinse, alte forme de protecție, instituții de învățământ preuniversitare sau alte instituții publice etc. Membrii familiilor, profesioniștii care lucrează cu copiii, dar și orice cetățean responsabil ar trebui să cunoască aceste drepturi.

Autoritățile publice locale și centrale au obligația de a garanta și promova drepturile copilului. Un factor important în dezvoltarea armonioasă a copilului îl constituie asigurarea de către aceste autorități a unui mecanism eficient de protecție, care implică atât măsuri de asistență socială, cât și de asigurare socială.

Potrivit informației prezentate de Casa Națională de Asigurări Sociale²⁵ în anul 2016, 5246 de beneficiari (asigurați sociali) și 9649 de beneficiari (neasigurați social) au obținut dreptul la indemnizație unică la nașterea primului copil a câte 3100 lei pentru fiecare copil.

Pe când în 2015, aproximativ 5508 de beneficiari (asigurați sociali) și 10188 de beneficiari (neasigurați social) au obținut dreptul la indemnizație unică la nașterea primului copil a câte 3100 lei pentru fiecare copil.

Datele respective denotă faptul că diferența dintre numărul de persoane neasigurate și cele asigurate este foarte mică, ceea ce pune la îndoială bunăstarea nivelului de trai a familiilor respective, în special în cazul când cuantumul indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 1,5 ani este de doar 440 lei/lunar.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului este îngrijorat de faptul că prestațiile sociale oferite tinerilor familii nu acoperă minimul de existență a copilului.

Biroul Național de Statistică²⁶ arată că în semestrul I al anului 2016, minimul de existență pentru un copil a constituit circa 1715,8 lei, iar al unui adult de 1813,7 lei. Raportând minimul de existență al copilului și al adultului care-l îngrijește la cuantumul prestațiilor sociale ajungem la concluzia că familiile incomplete (monoparentale) sunt impuse de circumstanțe să trăiască în sărăcie.

O altă formă de securitate socială este asigurarea fiecărui copil cu spațiu locativ. În susținerea acestei idei vine Proiectul de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile. Astfel, inițial au fost selectate pentru construcție orașele Călărași, Briceni, Sîngerei, Hîncești, Soroca, Nisporeni, Ialoveni, Fălești Rezina și Glodeni. Din 2017 este planificat startul implementării unui nou proiect în Fălești, Rezina, Glodeni ceea ce oferă speranța că copiii din familii social-vulnerabile vor dispune de un nivel de trai decent.

Ombudsmanul Copilului salută inițiativa autorităților de a demara proiectuli de oferire a locuințelor sociale persoanelor din păturele social-vulnerabile, dar în același timp va monitoriza corectitudinea acțiunilor întreprinse sub aspectul respectării drepturilor copilului.

În ceea ce privește prestațiile sociale oferite familiilor cu copii, Ombudsmanul copilului recomandă autorităților să întreprindă măsuri suplimentare pentru susținerea familiilor cu copii.

²⁵<http://cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&t=/Statistica/>;

²⁶<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5343>;

DREPTUL LA EDUCAȚIE

Dreptul la educație presupune obligația pozitivă a statului de a asigura gratuitatea și obligativitatea cel puțin a învățământului primar.

Crearea de oportunități egale în educație pentru toți copiii este o tendință contemporană comună tuturor statelor semnatare ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Educația de calitate este un drept fundamental al copilului pentru a garanta accesul la oportunități de dezvoltare și de viață, iar guvernele trebuie să ia toate deciziile în domeniul educației, ținând cont de acest lucru.

Aceast deziderat este susținut de Ombudsmanii europeni pentru protecția drepturilor copilului, cu referire la o conceptualizare mai extinsă a dreptului la educație, deoarece în secolul XXI, dreptul la educație nu poate fi limitat doar la învățământul obligatoriu. Acest drept trebuie să includă accesul la educație pre- și post- obligatorie, la procesele educaționale formale și non-formale.

Existența inegalităților constituie o încălcare a dreptului la educație pentru cei mai dezavantajați copii și statele ar trebui să abordeze de urgență eliminarea acestor inegalități. Acoperirea nevoilor celor mai dezavantajați copii implică sisteme și strategii care pun bunăstarea copilului în prim-planul oricărei reforme școlare²⁷.

Ultimii ani sunt ani de reformă pentru sistemul educațional din Republica Moldova, fapt ce a adus schimbări la nivel de percepție a unor aspecte, cum sunt: educația incluzivă (pentru copii din familii social vulnerabile, pentru copii cu cerințe educaționale speciale), asigurarea condițiilor necesare pentru instruirea copiilor (alimentația sănătoasă, transportarea gratuită la instituția de învățământ de circumscripție, lupta contra plăților neformale, etc.).

Cu toate că mai există rezerve la acest capitol, Ombudsmanul Copilului apreciază faptul că autoritățile și-au asumat angajamente în acest domeniu și speră că în comun cu alți actori implicați, se va reuși asigurarea dreptului la educație pentru fiecare copil. Este foarte important ca Ministerul Educației, în procesul de reformare a sistemului, să țină cont de opinia elevilor, care menționează programul școlar supraîncărcat, numărul mare și volumul exagerat al temelor pentru acasă, calitatea predării disciplinelor școlare, etc.

²⁷ <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-maia-banarescu-participat-la-cea>

Problemele identificate de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului țin atât de aspectul managerial al instituțiilor de învățământ, cât și de insuficiența monitorizării modului de respectare a reglementărilor legale din partea subdiviziunilor teritoriale de învățământ.

Una din probleme este **asigurarea cu servicii medicale a instituțiilor preuniversitare de învățământ**, precum și instruirea specialiștilor ce activează în aceste servicii. Potrivit politicii de descentralizare, cadrele medicale din incinta instituțiilor de învățământ nu se află în subordinea Ministerului Sănătății, fapt ce pune la îndoială pregătirea și informarea acestora despre ultimile tendințe în domeniu, calitatea serviciilor prestate, controlul eficienței acestora și respectiv remunerarea corespunzătoare.

Conform Biroului Național de Statistică în anul de învățământ 2015/2016, punctul medical este disponibil în 47,5% școli primare, 82,2% gimnazii și 96,2% licee. Ministerul Educației menționează că, în anul 2016 în instituțiile de învățământ erau angajați 1014 asistenți medicali și sociali.

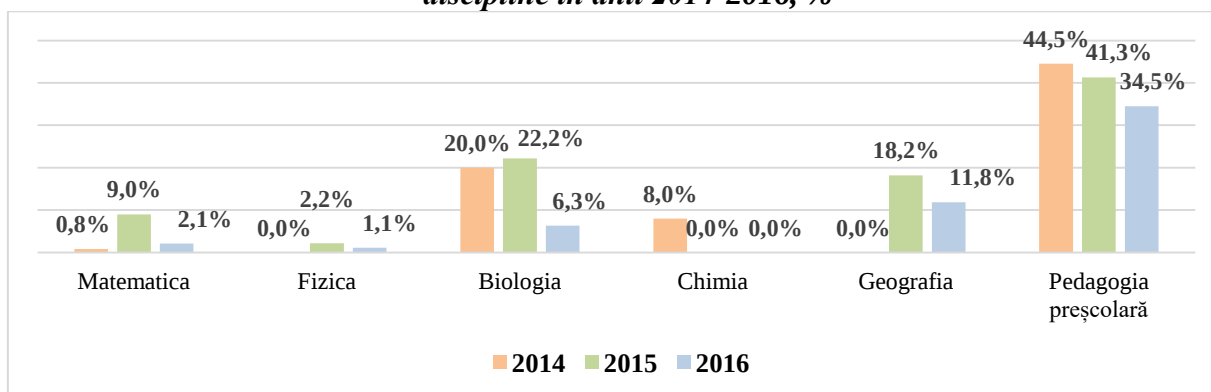
Lipsa cadrelor medicale pune în pericol securitatea și sănătatea copiilor din toate instituțiile de învățământ preuniversitar, în special în cazul când medicul este unul din subiecții capabili să depisteze abuzurile fizice aplicate acestora.

De asemenea, nu putem ignora problemele ce țin de respectarea normelor sanitaro-igienice. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în urma vizitelor efectuate la nivelul comunităților, precum și în baza informațiilor parvenite de la Direcțiile de din toată țara, a constatat că o problemă majoră, în mod special în mediul rural, este lipsa blocurilor sanitare în interiorul instituțiilor -WC-urile sunt amplasate în curte, care, în marea lor majoritate, nu sunt conectate la rețele de apeduct și nu sunt dotate cu lavoare, astfel, creându-se impedimente atât pentru respectarea igienei personale, cât și pentru menținerea lor în stare sanitaro-tehnică.

Lipsa cadrelor didactice sau insuficiența acestora la unele materii de studii este o altă problemă identificată în sistemul educațional. Raportul auditului privind performanța instrumentelor guvernamentale îndreptate la modernizarea/ îmbunătățirea serviciilor în cadrul sistemului educațional din 22.11.2016 care reflectă faptul că analiza informațiilor privind necesarul de cadre didactice deținute de Ministerul Educației în anul 2016 (1252 unități vacante) o creștere cu 162 unități față de anul 2014 (1090 unități vacante). Prin urmare, datele elucidate atestă că gradul de acoperire a locurilor vacante în anul 2016 a constituit, în medie, circa 61,5%,

fiind în scădere cu 3,1 p.p. față de anul 2015. Totodată, gradul de acoperire la nivelul unităților administrativ-teritoriale în anul 2016 a variat de la 5,1% până la 100%.

Sinteza datelor privind gradul de acoperire a necesităților de cadre didactice pe unele discipline în anii 2014-2016, %



Incluziunea școlară rămâne a fi un subiect de discuție, deoarece reflectă modul de integrare școlară a copiilor cu necesități speciale, copiilor din familii social vulnerabile, dar și a copiilor nevaccinați.

Integrarea școlară a copiilor orfani sau lipsiți temporar de grija părintească -un alt segment de interes a Avocatului Copilului. În conformitate cu prevederile pct. 7 al Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programe de formare profesională tehnică postsecundară și postsecundară nonterțiară, aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 545 din 8 iunie 2016: "Copiii rămași fără ocrotire părintească vor fi scutiți de taxa de înscriere la admitere și vor fi cazați gratuit în căminul instituției de învățământ, în perioada de admitere."

Cu toate acestea, Ombudsmanul Copilului a identificat mai multe cazuri când instituțiile de învățământ au perceput taxe de studii de la copiii orfani.

Elocvent în acest aspect este cazul unei eleve, copil orfan, care a fost obligată de administrația ColegiuColegiului „V.Lupu” din Orhei, unde învață să achite taxa de studii, în pofida faptului că administrația instituției deținea informația despre statutul acestui copil. După intervenția Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului (Avizul cu recomandări nr. 06-2/2 din 12.01.2017) instituția de învățământ i-a returnat banii achitați pentru perioada de studii.

În ceea ce privește accederea copiilor nevaccinați în instituțiile de învățământ, potrivit Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice, „admiterea copiilor în colectivități și instituții educaționale și de recreere este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice sistematice”. Copiii nevaccinați sunt admiși în școli sau grădinițe după administrarea dozelor de vaccin conform calendarului de vaccinare din Republica Moldova.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului susține promovarea măsurilor de profilaxie, dar consideră că este inadmisibilă îngrădirea dreptului la educație a unui copil sănătos, din cauza lipsei imunizării, fapt discriminatoriu în realizarea dreptului la educație în raport cu ceilalți copii. Mai mult ca atât, există copii cu dizabilități cărora le sunt contraindicate anumite vaccinări.

Un alt subiect ce a fost inclus pe agenda Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului se referă la **accesul copiilor la spații de recreare** (de joacă și activități sportive).

Actualmente nu toate instituțiile preuniversitare de învățământ dispun de spații pentru desfășurarea orelor de sport, iar cele care dispun - nu au dotarea respectivă necesară.

Conform Biroului Național de Statistică în anul de studii 2015/2016, aproape fiecare a doua școală primară este dotată cu sală sportivă, iar în cazul gimnaziilor și liceelor, respectiv 84,9% și 93,4% dintre acestea.

Ombudsmanul Copilului accentuează necesitatea promovării activităților extrașcolare, deoarece acestea sunt cele mai eficiente măsuri de prevenire a factorilor ce atentează la viața, sănătatea și integritatea psihologică a copilului.

Ținând cont de aceste date, Avocatul Copilului concluzionează că se impune imperios necesitatea de a coordona eforturile specialiștilor din domeniul educației și sănătății pentru asigurarea școlilor primare cu săli/terenuri sportive, având în vedere că practicarea sportului este primordială pentru dezvoltarea copiilor. Biroul Național de Statistică arată că aproximativ jumătate din instituțiile preșcolare nu dispun de săli pentru sport.

Persistă în 2016 și problema **copiilor neșcolarizați**. Potrivit informației prezentate de Minsiterul Educației²⁸, din numărul total de 684,5 mii de copii în Republica Moldova 115 copii sunt neșcolarizați.

Datele publice ale Ministerului Educației arată că la finele semestrului I al anului de studii 2016-2017 numărul de copii cu abandon școlar a constituit 148 elevi, comparativ cu 203

²⁸ Scrisoarea Minsiterului Educației nr. 02/15-489 din 09.02.2017;

copii la finele anului de studii 2014-2015. Dintre cei care abandonează școala 19 sunt elevi din clasele I-IV și 129 din clasele V-IX.

Numărul de copii în instituțiile de învățământ preuniversitar

	2013	2014	2015	2016	
Nr. total de copii în Republica Moldova	712,1 mii	699,8 mii	690,9 mii	685,5 mii	La situația din 01 ianuarie
Nr. de copii neșcolarizați (vârsta, cauza, mediul)	63	61	86	115	2013-2015 la situația din 31 mai; 2016 – situația din 31 decembrie
Nr. copiilor care au abandonat școala (vârsta, cauza, mediul)	168	203	220	148	2013-2015 la situația din 31 mai, 2016 – la situația din 31 decembrie
Nr. instituțiilor de învățământ	2792	2787	2776	2752	
Nr. de instituții rezidențiale din subordinea Ministerului Educației și APL	40	35	30	30	
Nr. de copii în instituții rezidențiale	3801	2447	1610	1365	
Nr. de instituții de învățământ închise	21	14	15	28	
Nr. asistenților medicali și sociali din inst. de învățământ (de specificat câte vacante, cauza)	1140	1074	1055	1014	ME nu dispune de nr. funcțiilor vacante și cauzele acestora
Nr. total de psihologi (de specificat câte vacante, cauza)	592	695	710	647	ME nu dispune de nr. funcțiilor vacante și cauzele acestora
Nr. de copii neșcolarizați din cauza nevaccinării	-	-	-	-	-

Sursa: Ministerul Educației

Potrivit aceleiași surse numărul copiilor neșcolarizați în 2016 rămâne constant în comparație cu anul 2015.

La capitolul abandonului școlar, raportat la anii precedenți vedem o remediare lentă a situației. Motivele abandonului școlar sunt diverse: 53 copii au plecat peste hotare cu părinții (16 dintre ei copii de etnie roma, plecați periodic din țară cu părinții, care pleacă la muncă), 40 copii-pe motiv de refuz al părinților și lucrează, 20 - căsătorie, concediu de îngrijire a copilului, în căutare, 19 - fugari, vagabondaj, 6 – din cauza stării materiale precare, 5- pe motive de sănătate, 5 copii - din cauza nereușitei școlare.

Este necesar de subliniat că în mare parte motivele ce au stat la baza abandonului școlar în anul de studii 2016-2017 nu sunt esențial diferite de cele din anii precedenți.

Motivele abandonului școlar din anii de studii 2015/2016

Cauzele	Nr. de copii cu abandon școlar	Nr. de copii neșcolarizați
Plecați înafara țării cu părinții	53	25
Refuzul părinților/lucrează	40	38
Căsătorie/ concediu de îngrijire a copilului	20	1
Vagabondaj ca urmare a plecării de acasă	19	24
Starea materială precară	6	8
Motive de sănătate	5	18
Nereușita școlară	5	1
În total	148	115

Sursa: Ministerul Educației

Ministerul Educației, pentru a redresa situația creată, a elaborat un Plan de acțiuni privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și a absenteismului în învățământul general și Instrucțiunea privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și a absenteismului (Ordinul Ministrului Educației nr. 559 din 12.06.2015) și a stabilit proceduri și mecanisme de colectare a datelor de la nivel local; a revizuit schemele de intervenție în cazurile de nefrecventare a școlii; a sistematizat date care reflectă în dinamică frecvența elevilor înregistrată la finele semestrelor I și II ale anului de studii.

Avocatul Copilului consideră că instituțiile de învățământ urmează să intensifice conlucrarea cu ceilalți reprezentanți ai Mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențialele victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în vederea responsabilizării părinților pentru prevenirea abandonului școlar și școlarizării copiilor.

Alimentația copiilor, în cadrul instituțiilor de învățământ preșcolar, a revenit în 2016, ca și în anii anteriori, în atenția societății. Ombudsmanul Copiilor a fost permanent preocupat de această problemă, deoarece alimentația copiilor în cadrul instituțiilor sistemului educațional este un factor determinant pentru sănătatea întregii generații, iar soluționarea problemei calității alimentelor pentru copii, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului o vede în abordarea sistemică și consecventă din partea tuturor autorităților și organelor responsabile.

Conform cadrului normativ care reglementează domeniul alimentației elevilor în instituțiile de învățământ, doar elevii claselor primare și elevii claselor V-XII din instituțiile de învățământ din raioanele de est ale Republicii Moldova subordonate Ministerului Educației și din

instituțiile de învățământ din raioanele Dubăsari, Căușeni și Anenii Noi amplasate în zona de securitate sunt alimentați gratuit²⁹.

Totodată, doar elevii claselor V-XII, care provin din familii socialmente vulnerabile, sunt alimentați gratuit din contul mijloacelor autorităților administrației publice locale.

Norma financiară, stabilită de Ministerul Educației, pentru alimentarea gratuită a elevilor pentru anul 2016 a constituit suma de 7,45 lei/zi³⁰, doar pentru asigurarea dejunului sau prânzului. În mod evident, este o sumă care nu poate acoperi în mod real necesarul nutrițional pentru copilul în vârstă de 7-11 ani, potrivit căruia, din alimentația zilnică a copiilor nu trebuie să lipsească proteinele de natură animală – brânzeturi, ouă, pește, carne, dar și fructele și legumele.

O altă problemă constă în faptul că produsele alimentare sunt procurate prin procedura de achiziții publice³¹, iar furnizorul de produse este selectat după criteriul de cel mai mic preț oferit. Drept rezultat, ca urmare a insuficienței resurselor financiare alocate pentru alimentația copiilor, precum și din cauza prevederilor în baza la care are loc procedura de achiziționare, calitatea produselor alimentare achiziționate nu corespunde normelor sanitare recunoscute.

Către sfârșitul anului 2016 au fost depistate mai multe încălcări grave în acest domeniu și începute dosare penale pe fapte legate de calitatea produselor achiziționate. Unele instituții de învățământ nu dispun de cantine școlare, elevii „iau masa” în sălile de clasă sau în cantinele grădinițelor.

Studiile arată că fiecare al optulea copil din instituțiile preșcolare și instituțiile preuniversitare de învățământ se expune unui risc de a se îmbolnăvi ca urmare a utilizării apei neconforme normelor sanitare stabilite după conținutul de nitrați și fluor. Fiecare al patrulea copil este expus la concentrații sporite de bor și fiecare al șaselea preșcolar riscă îmbolnăvire de boli diareice acute ca urmare a consumului de apă poluată microbian.³²

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului **consideră necesară** întreprinderea măsurilor din partea autorităților publice pe segmentul fortificării eforturilor de mobilizare comunitară întru ameliorarea situației. Este necesar să fie modificată procedura de achiziții publice și intensificată verificarea calității produselor alimentare și a bucatelor preparate, consideră ombudsmanul.

²⁹ Hotărârii Guvernului nr. 234 din 25 februarie 2005 cu privire la alimentarea elevilor;

³⁰ Ordinului ME nr.759 din 18.08.2016;

³¹ Legea nr. 96 din 13 aprilie 2007 privind achizițiile publice;

³² <http://deschide.md/ro/stiri/social/4439/Raport-UNICEF-CNSP-%C3%8En-fiecare-a-patra-gr%C4%83dini%C5%A3%C4%83-se-consum%C4%83-ap%C4%83-care-prezint%C4%83-risc-pentru-s%C4%83n%C4%83tate.htm>;

Subiectul *școlarizării copiilor diferitor etnii* este un subiect urmărit de Avocatul Copilului și abordat pe larg în cadrul Studiului „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova”³³, realizat de Oficiul Avocatului Poporului în anul 2016. Un aspect cercetat în studiat este crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat. Conform Studiului, circa 1/3 de respondenți consideră că aceste condiții sunt suficiente, atribuind note de 7-10 acestora. Mai puțin de acord sunt respondenții din mediul urban cu aceeași 1/3 răspunsuri notate cu 1-4, cei din mediul rural s-au expus mai puțin în acest context. Totodată, circa 40% dintre respondenții de alte naționalități, dar și 21,3% moldoveni/români consideră că statul nu creează condiții suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat, notând cu 1-4 răspunsul la întrebarea respectivă.

Articolul 4 (1) Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor nr.382 din 19.07.2001, prevede că statul garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la egalitate în fața legii și la protecție egală în fața legii.

La moment, este aprobat de către Guvernul Republica Moldova, Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2015-2020³⁴, cu unul din obiective ce se referă la asigurarea efectivă a accesului persoanelor de etnie romă la servicii de educație, asistență medicală, încadrare în câmpul muncii, documentare și condiții mai bune de locuit, prin promovarea la scară națională a serviciului de mediatori comunitari.

Pentru a evalua eficiența mediatorului comunitar, inclusiv pe segmentul ce ține de școlarizarea copiilor de etnie romă, Coaliția „Vocea Romilor” în parteneriat cu Fundația Est-Europeană a întocmit în anul 2016 un Raport cu privire la analiza cadrului funcțional și actelor normative cu privire la formalizarea, consolidarea și eficientizarea activității mediatorului comunitar.

Conform acestui raport, mediatorul va fi cel care va contribui la diminuarea numărului de copii romi neșcolarizați.

Cu toate că raportul subliniază rolul mediatorului comunitar în școlarizarea copiilor de etnie roma, la data de 15.09.2016 din numărul total de mediatori necesari - 48 de unități doar 20 unități de facto activau, dintre care 14 - cu program deplin de muncă, 2 - cu program de jumătate de zi și 4 - în bază de voluntariat. Angajarea și finanțarea mediatorilor comunitari, în

³³http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/ro-raport_do_final_pentru_tipar.pdf

³⁴<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339319&lang=1>

corespondere cu cadrul legal național, se realizează din bugetul autorităților publice locale de nivel I.

Avocatul Copilului consideră că este oportun de luat în calcul opinia reflectată în Declarația finală a misiunii raportorului special al ONU pentru subiectele minorităților în Republica Moldova, dna Rita Izsák-Ndiaye, din luna iunie 2016, și anume: ”Recunoscând rolul esențial jucat de mediatorii comunitari romi în construirea unor punți între autorități și persoane de etnie romă și realizările concrete ale acestora în promovarea drepturilor romilor, trebuie luate măsuri pentru a completa toate posturile vacante și asigurarea salariilor lor de la bugetul central.”

Transportarea elevilor la școlile de circumscripție este și ea o parte a reformei structurale în domeniul învățământului ce are drept scop asigurarea accesului fiecărui copil la o educație de calitate.

Esența reformei constă în reorganizarea instituțiilor de învățământ, astfel încât să fie optimizate costurile pentru procesul și condițiile de instruire per elev, din cauza costurilor exagerate care trebuiau suportate pentru întreținerea unor instituții, care erau frecventate de un număr foarte mic de elevi, drept consecință a regresului demografic, în special în mediul rural.

Potrivit informației prezentate de către Ministerul Educației³⁵, în temeiul datelor prezentate de organele locale de specialitate în domeniul învățământului, transportarea elevilor în anul de studii 2016-2017 se realizează cu 310 autobuze școlare din cotul alocațiilor prevăzute în finanțarea pe bază de cost standard per elev a instituțiilor de învățământ. Respectiv, conform situației de la data de 01.10.2016, din numărul total de 323 791 de elevi au fost transportați la școală în altă localitate circa 18 088 de copii (6%).

Totodată, potrivit datelor direcțiilor de învățământ, pentru transportarea elevilor mai sunt necesare 120 unități de transport.

Ombudsmanul copilului apreciază intenția și eforturile depuse de autoritățile publice în pentru asigurarea transportării fără riscuri a copiilor la instituția de învățământ de circumscripție, inclusiv transport adaptat pentru copiii cu dizabilități, dar subliniază că acest domeniu rămâne în vizerul său că fiind unul de importanță majoră pentru reușita asigurării nivelului corespunzător al procesului instructiv-educativ.

³⁵ Scrisoarea Ministerului Educației nr. 02/15-489 din 09.02.2017;

RECOMANDĂRI:

- Identificarea unui mecanism de asigurare a fiecărei instituții de învățământ cu cadre medicale, potrivit legislației în vigoare și instruirii continue a acestorași transferarea acestora în subordinea Ministerului Sănătății;
- Informarea copiilor cu privire la modul sănătos de viață și promovarea măsurilor extrașcolare (sportive, educaționale, culturale, artistice);
- Consolidarea mecanismelor de identificare, de raportare și prevenire a abandonului școlar și realizarea Instrucțiunii și Planului de acțiuni privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și absenteismului în învățământul general (Ordinul Ministrului Educației nr. 559 din 12.06.2015);
- Susținerea familiilor aflate în situație de risc pentru a prevenirea situațiilor în care copiii abandonează școala pe motiv de sărăcie;
- Realizarea obiectivelor Strategiei de integrare a minorităților naționale din Republica Moldova în perioada anilor 2015-2020;
- Adaptarea normativelor financiare pentru alimentația elevilor în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar și suplimentarea resurselor financiare pentru a asigura un meniu corespunzător dezvoltării copilului;
- Asigurarea instituțiilor de învățământ preuniversitar cu produse alimentare de calitate, prin modificarea criteriilor de selectare a furnizorilor de produse alimentare, care să corespundă nu doar după criteriu de cel mai mic preț, dar și după criterii de calitate stabilite ca și normă la nivel național a produselor;
- Amenajarea spațiilor pentru alimentația elevilor corespunzător cerințelor medico-sanitare.
- Consultarea opiniei elevilor, prin crearea și funcționarea Consiliilor elevilor și tinerilor în cadrul reformei sistemului educațional.

DREPTUL LA TIMP LIBER, RECREARE ȘI ACTIVITĂȚI CULTURALE

Dreptul la timp liber, recreare și activități culturale presupune dreptul copilului la timp liber, joc și participarea la activități culturale și artistice.

Orice guvern este obligat prin instrumentele internaționale ratificate de a-și intensifica eforturile de garantare a dreptului copilului la odihnă și la timp liber, de a se juca și de a lua parte la activități recreative potrivite vârstei sale și de a participa liber la viața culturală și artistică.

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului acordă o atenție deosebită respectării acestui drept, subliniind faptul că guvernul trebuie să își intensifice eforturile și să pună la dispoziția copiilor, mai ales celor cu dizabilități, spații de joacă adecvate unde aceștia să poată să desfășoare activități recreative.

La acest capitol, Ombudsmanul Copilului a luat act de opiniile copiilor expuse la întrunirile cu ei, precum și de concluziile experților în domeniul educației și cercetării, care atenționează asupra faptului că curricula este inflexibilă și supraîncărcată³⁶, „Curricula nu servește ca bază pentru crearea și funcționarea unui sistem efektiv de orientare școlară și profesională, candidații la studii, elevii și studenții nu văd rolul studiilor pe care le urmează în viitorul traseu profesional”.³⁷

Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU privind Drepturile Copilului, 2016³⁸ arată că programul școlar este prea încărcat. Conform opiniei copiilor, elevii au câte 6-9 lecții și vin acasă obosiți. Din acest motiv ei nu au suficient timp liber și putere de concentrare pentru a-și face temele pentru acasă, care sunt și ele în volum mare, nu reușesc să se implice în activități extrașcolare, să comunice cu semenii, să se odihnească. De multe ori orarul lecțiilor nu este adaptat la nevoile, ritmul și regimul copilului: disciplinele mai dificile (matematica, fizica, chimia, biologia) sunt puse la finalul zilei, iar cele opționale – printre primele; deseori lecțiile dificile sunt puse în orar în aceeași zi, una după alta.

Conform cadrului legal, activitățile extrașcolare (cor, cerc de dans, orchestre, artă decorativă aplicată, design, ikebana, artizanat, pictură, grafică, activități de cercetare la disciplinele de studii etc.), sunt prevăzute câte 8 ore săptămânal pentru fiecare complet de clase I-IX și câte 4 ore săptămânal pentru fiecare complet de clase X-XII, conform Planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2016-2017³⁹, însă specialiștii din domeniu remarcă

³⁶ http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/Studiu_Formarea_Competentelor-Cheie.pdf

³⁷ Studiul comprehensiv privind domeniul educațional și al politicilor educaționale, Educația în Republica Moldova, susținut de către Fundația pentru Libertate "Friedrich Naumann", Chișinău, 2016.

³⁸ http://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf

³⁹ http://www.edu.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2016-17.pdf

faptul că în realitate acestea nu se desfășoară, în mod special în mediul rural, unde nu există aceste posibilități:

Pînă la 120 elevi	4 ore (o secție sportivă)
de la 121 pînă la 280 elevi	8 ore (2 secții sportive)
de la 281 pînă la 400 elevi	16 ore (4 secții sportive)
de la 401 pînă la 640 elevi	24 ore (6 secții sportive)
de la 641 pînă la 880 elevi	32 ore (8 secții sportive)
de la 881 pînă la 1120 elevi	40 ore (10 secții sportive)
peste 1121 elevi	48 ore (12 secții sportive)

Avocatul Poprului pentru protecția drepturilor copilului concluzionează că este absolut necesară **coordonării eforturilor specialiștilor** din domeniul educației și sănătății în vederea racordării curriculei la cerințele unei societăți moderne, dar și sănătoase. Mai mult ca atât, încadrarea copiilor în activități extracuriculare, după cum deja s-a menționat, este una din cele mai eficiente metode de dezvoltare multilaterală a copilului, dar și una din cele mai eficiente metode de prevenire a unui comportament deviant și antisocial.

MUNCA COPILULUI

Munca copilului presupune obligația pozitivă a statului de a proteja copilul de angajarea acestuia într-o muncă ce constituie un pericol pentru sănătatea, educația sau dezvoltarea sa.

Convenția cu privire la drepturile copilului stipulează că statele-părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și exercitării unei munci ce comportă riscuri sau îi împiedică educația sau îi dăunează sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale sau sociale.

Specialiștii Centrului Național de Sănătate Publică atenționează asupra faptului că munca grea și improprie are, cel mai des, consecințe nefaste asupra sănătății copilului. Pot apărea cefozele, scoliozele și lordozele. La fel, pe termen lung, dacă un copil ar fi implicat în activitățile fizice neadecvate vârstei și particularităților morfo-fiziologice, ar fi o influență asupra sistemului cardio-vascular.

În paralel, în ultima perioadă mass-media reflectă că: „Munca copilului în Moldova este determinată de sărăcie și inechitate, care s-au amplificat în perioada de tranziție la economia de

piață. Deseori, părinții, presați de griji, nu înțeleg beneficiile pe termen lung ale investițiilor în educație, în raport cu câștigul pe termen scurt adus de munca copilului.

Aceasta se întâmplă din cauza incapacității părinților de a privi dincolo de strategiile de supraviețuire în care sunt prinși, a lipsei de încredere în posibilitatea sistemului de educație de a crește șansele copiilor pentru o muncă decentă în viitor, a percepțiilor potrivit cărora munca este benefică pentru dezvoltarea copilului (indiferent de pericolele legate de munca efectuată de copii).⁴⁰

Ombudsmanul copilului consideră necesară educarea copilului și adaptarea acestuia la viața socială prin susținerea părinților și reprezentanților legali la diferite activități casnice sau agricole, însă toate aceste activități trebuie desfășurate în măsura în care să nu pericliteze sănătatea, educația sau dezvoltarea sa.

Această stare de lucruri implică o altă abordare din partea autorităților publice, inclusiv necesitatea desfășurării campaniilor de informare cu implicarea sindicatelor, patronatelor, societății civile pe segmentul prevenirii muncii ilegale a copiilor și riscurile ce le implică.

INTERZICEREA TORTURII ȘI PRIVĂRII DE LIBERTATE

Interzicerea torturii și privării de libertate presupune obligația pozitivă a statului de a proteja copilul de privări de libertate ilegale, tortură și rele tratamente.

Una din prioritățile Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului, inclusiv în calitate sa de membru al Consiliului pentru prevenirea torturii în Republica Moldova, este prevenirea torturii și relelor tratamente față de minori.

Respectiv o atenție aparte este acordată cazurilor de reținere a minorului, de plasare în detenție, precum și de executare a hotărârilor judecătorești cu închisoarea.

Conform datelor oficiale ale Departamentului Instituții Penitenciare al Republicii Moldova în anul 2016, în arest preventiv -26 de minori, dintre care 18 aveau vârsta de 17 ani și toți erau băieți. Dintre aceștia, 10 au săvârșit infracțiuni grave și 13 - deosebit de grave.

37 minori (35 băieți și 2 fete) executau pedeapsa închisorii în anul 2016, 20 dintre ei aveau atinsă vârsta de 17 ani. Durata medie de detenție a minorilor după condamnare o constituie 3 ani.⁴¹

⁴⁰ <http://vocea.md/munca-copilului-in-republica-moldova/>

⁴¹ <https://drive.google.com/file/d/0B3cDJ-pp652HTHhLbFJUSmE1Znc/view>

Informația privind numărul copiilor (băieți/fete) și durata medie a detenției

Anii	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Numărul copiilor (băieți/fete)	85/6	92/5	92/6	81/4	73/2	58/1		35/2
Durata medie de detenție	5 ani	3 ani	3 ani	3 ani	3 ani	3 ani		3 ani

Sursa: Departamentul Instituțiilor Penitenciare al R.Moldova

Ombudsmanul Copilului recomandă actorilor implicați în examinarea cazurilor cu implicarea minorilor să fie aplicate măsurile preventive alternative privării de libertate, iar în cadrul urmăririi penale altele decât arestarea preventivă, conform legislației penale.

De asemenea condițiile de detenție a minorilor adesea nu corespund standardelor, ceea ce generează tratament degradant și în acest sens, izolatoarele de urmărire penală reprezintă o problemă majoră.

O altă problemă identificată, este respectarea drepturilor copiilor în vârstă de pînă la trei ani aflați în instituțiile penitenciare cu mamele care își ispășesc pedeapsa. În opinia Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în bugetele instituției penitenciare unde se află acești copii trebuie să fie o prevăzută o linie bugetară separată pentru acoperirea tuturor necesităților de întreținere a copiilor.

DREPTUL LA ÎNGRIJIRI RECUPERATORII

Dreptul la îngrijiri recuperatorii presupune obligația pozitivă a statului de a asigura un tratament adecvat pentru recuperarea psihologică și socială a copiilor victime ale torturii, maltratării, sau exploatării.

Realitățile sociale denotă faptul că copiii adesea devin victime ale diferitor forme de abuzuri, maltratări, fapte calificate drept infracțiuni.

Datele oficiale arată că pe parcursul a douăsprezece luni ale anului 2016 pe 980 cauze penale – 1029 copii au fost oficial calificați și recunoscuți cu statut de victime ale infracțiunilor (2015 - pe 1334 cauze penale), ceea ce constituie o descreștere cu - 26,53 % comparativ cu perioada analogă a anului precedent.

Copiii au devenit victime ale infracțiunilor contra vieții și sănătății, fiind pornite 11 cauze penale conform elementelor constitutive ale infracțiunilor prevăzute de articolele 145-149 Codul penal (anul 2015- 6), 28 – pentru vătămarea integrității corporale (anul 2015-32).

Copiii sunt frecvent victime ale infracțiunilor patrimoniale, fiind pornite 247 cauze penale conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolul 186 al Codului penal (2015-291); 47 – conform articolului 187 Cod penal (2015-57); 2 –conform articolului 188 Cod penal (2015-1).

Concomitent, au fost înregistrate 40 acte de huliganism împotriva copiilor (2015-53), iar în 79 cazuri (2015-84) aceștia au devenit victime ale infracțiunii prevăzute de art. 264 al Cod Penal (încălcarea regulilor de securitate a circulației).⁴²

În anul 2015 au fost identificate 68 victime ale traficului de copii, număr dublu față de cel înregistrat în 2014 (26 victime identificate). Dintre aceștia, 48 au fost exploatați sexual, iar 19 au fost exploatați prin muncă. Traficul intern de copii rămâne și în anul 2015 pe primul loc, cu 64 de copii identificați în acest sens, atestându-se astfel și o creștere față de numărul de victime ale traficului de copii identificate în 2014 (15 victime).

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului subliniază că, deși în anul 2016 comparativ cu 2015, numărul copiilor care au devenit victime ale infracțiunilor este în scădere ușoară, totuși acest indice rămâne destul de ridicat și acestor copii li se încalcă în continuare dreptul la securitate și protecția respectivă. Fiecare caz necesită a fi examinat cu maximă diligență, pentru a-i putea oferi copilului asistența necesară întru reabilitarea sa psihologică, dar și socială. În caz contrar, ei riscă să rămână afectați pe tot restul vieții.

Dat fiind faptul că polițiștii, la primul contact cu victimele minore, se confruntă cu problema referirii cazului, iar ulterior - cu problemele legate de acordarea asistenței acestor victime, a fost luată decizia prin care Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei va întreprinde măsuri pentru consolidarea mecanismelor de implementare a Strategiei SNR, de acordare necondiționată a serviciilor de asistență victimelor traficului de ființe umane și de monitorizare a procesului post-asistență/ reintegrare a cazurilor.

În cadrul ședinței sale din luna mai 2016, Comitetului național pentru combaterea traficului de ființe umane a abordat subiectul cu privire la nerespectarea drepturilor victimelor și a standardelor internaționale în procesul de examinare a cauzelor în baza articolelor 165 și 206 din Codul Penal, care duc la revictimizarea acestora. Prin urmare, Comitetul a recomandat instituțiilor competente să ia măsuri suplimentare pentru a elimina aceste lacune grave.

Ținând cont de problemele evidențiate pe acest segment, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră necesar de intervenit de urgență în soluționarea acestora.

⁴²http://igp.gov.md/sites/default/files/nota_informativa_cu_privire_la_starea_delicventei_juvenile_pe_parcurusul_a_12_luni_2016.pdf

De asemenea Ombudsmanul Copilului este îngrijorat de insuficiența măsurilor de asistență, în special a celei psihologice, atât de necesare pentru reabilitarea psihoemoțională a copiilor.

RECOMANDĂRI:

- Perfecționarea mecanismelor de acces necondiționat la asistență și protecție a copiilor victime a diferitor forme de abuzuri: reprezentare legală a copiilor, plasament în regim de urgență, servicii specializate, etc.;
- Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în comun cu Ministerul Finanțelor/Administrația Publică Locală să identifice mecanismele de finanțare a serviciilor sociale create, precum și căile și metodele de dezvoltare a serviciilor specializate noi, inclusiv a celor de plasament în regim de urgență;
- Perfecționarea cadrelor din sistemul de protecție a copilului și specializarea acestora conform necesităților noi identificate.

ADMINISTRAREA JUSTIȚIEI JUVENILE

Administrarea justiției juvenile presupune dreptul copiilor aflați în conflict cu legea de a fi tratați cu respect a demnității sale umane.

Potrivit Principiilor Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh)⁴³, prevenirea delincvenței juvenile este o parte importantă în prevenirea criminalității în societate. Prin implicarea în sistemul legislativ, realizarea unor activități sociale folositoare, a unei orientări umaniste spre societate și nu egoistă, persoanele tinere pot dezvolta o atitudine necriminogenă.

Prevederile acestor principii, precum și a altor standarde internaționale din domeniu cer un sistem legislativ orientat în folosul copilului, ce-l recunoaște ca pe un subiect de drepturi și libertăți fundamentale, și asigură că toate acțiunile care îl privesc sunt călăuzite în primul rând de interesul superior al copilului.

În acest context, aspectul justiției juvenile este abordat permanent de către Avocatul poporului pentru protecția drepturilor copilului, fapt reflectat în rapoartele anuale precedente. Este necesar de menționat că acest fenomen capătă amploare, fapt care trezește îngrijorarea ombudsmanului. Din aceste motive, autoritățile trebuie să întreprindă măsuri pentru a combate premisele fenomenului.

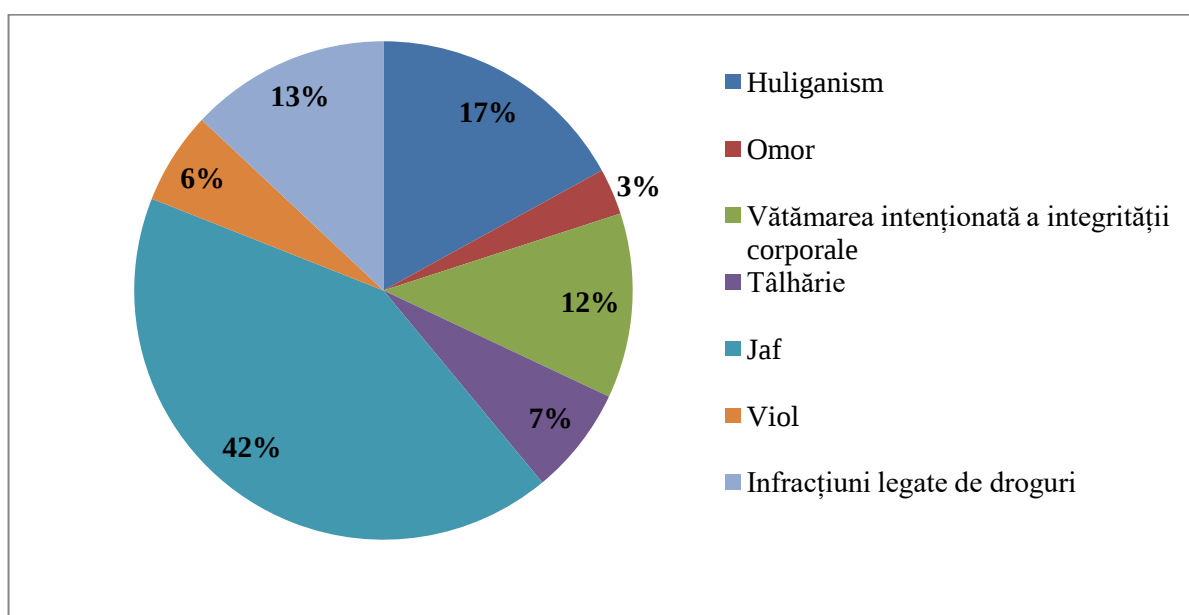
⁴³ Principiile Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh), Rezoluția 45/112 14 decembrie 1998 (a 68-a Sesiune Plenară);

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a readus pe agenda Guvernului problema copiilor din stradă⁴⁴, astfel au fost întreprinse eforturi pentru a căuta și a găsi soluții, însă problema rămâne deocamdată deschisă, fără soluții sistemice, reale și viabile. Insuficiența personalului pregătit pentru a interacționa cu astfel de copii, precum și insuficiența mijloacelor financiare sunt principalele cauze ale situației existente.

Din păcate, factorii de ordin social și economic favorizează creșterea numărului de copii aflați în conflict cu legea.

La capitolul delincvenței juvenile, comparativ cu anii precedenți⁴⁵ situația nu a suferit modificări considerabile.

Infrațiuni comise de minori sau cu participarea lor în perioada 10 luni ale anului 2016



Sursa: Ministerul Afacerilor Interne

Potrivit informației prezentate de Inspectoratul General de Poliție,⁴⁶ în anul 2016 au fost înregistrate 941 de infracțiuni săvârșite de minori sau cu participarea acestora. Din numărul total de infracțiuni, minorii au săvârșit: 5 infracțiuni excepțional de grave, 100 – grave, 610 – mai puțin grave și 66 infracțiuni ușoare.

Conform datelor Departamentului Instituției Penitenciare al Republicii Moldova, în anul 2016 în arest preventiv se aflau 26 băieți, dintre care 18 aveau vârsta de 17 ani. Dintre aceștia, 10

⁴⁴<http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-pledeaza-pentru-crearea-unui-serviciu-de>

⁴⁵http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2015_final.pdf;

⁴⁶Scrisoarea IGP MAInr.34/11-516 din 02.02.2017;

au săvârșit infracțiuni grave, iar 13 - deosebit de grave. 11 copii locuiau în familii incomplete, iar 4 erau separați de părinți.

37 (35 băieți și 2 fete) de minori executau pedeapsa, în temeiul unei sentințe de condamnare, în anul 2016, dintre care 20 au atins vârsta de 17 ani. Dintre aceștia, 15 minori provin din familii incomplete, iar unul locuia separat de familie.

Reieșind din politica publică de asigurare a unei justiții prietenoase copilului, un rol important îl au **condițiile de audiere a minorilor**.

De mai mult timp sunt puse în discuție condițiile din camerele de audieri pentru minori și în ce măsură acestea corespund standardelor.

Potrivit informației prezentate de către Inspectoratul General de Poliție⁴⁷, în Inspectoratele de Poliție sunt 2 camere de audieri (la IP Căușeni și IP Ungheni), unde au avut loc 47 de audieri repetate. Potrivit Procuraturii Generale⁴⁸, în procuraturi se află 8 camere de audieri, unde au fost desfășurate 2 audieri repetate.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului este îngrijorat de faptul că nu sunt elaborate standarde la nivel național privind camerele de audieri. Autoritățile care dispun de camere de audieri au făcut referire la standarde internaționale, care reprezintă niște reguli generale.

Justiția juvenilă prietenoasă copilului reprezintă un sistem de drept menit să respecte demnitatea umană a minorului și să-l asigure cu asistența necesară pentru reeducare și integrarea sa în societate.

Subiectul **educației copiilor din instituțiile penitenciare** a fost monitorizat în mod special pe parcursul mai multor ani de către Ombudsmanul Copilului. Instituția Ombudsmanului a realizat Studiul „Respectarea dreptului la învățătură a deținuților/condamnaților minori din instituțiile penitenciare” în care se menționează că: „Deși Constituția Republicii Moldova garantează că învățământul liceal, profesional, și cel superior de stat este egal accesibil tuturor, pe bază de merit, minorilor deținuți în cadrul instituțiilor penitenciare le este îngădit acest drept.”⁴⁹

În acest sens, reamintim **recomandările studiului** care urmează a fi implementate:

⁴⁷ Scrisoarea IGP, MAI nr.34/11-516 din 02.02.2017.

⁴⁸ Scrisoarea Procuraturii Generale nr.25-16d/2017-39 din 03.02.2017.

⁴⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_educatia_in_peniteniarele_pentru_minori.pdf, Studiul „Respectarea dreptului la învățătură a deținuților/condamnaților minori din instituțiile penitenciare”, p.5-6.

Stabilirea numărului de ore și a disciplinelor de studii pentru minorii din instituția penitenciară, în conformitate cu Ordinul Ministrului Educației „Cu privire la planul cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal în anul de studii 2016-2017”.

- Modificarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004 și art. 240 alin. (1) din Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17 decembrie 1996, art. 11 alin. (13), care prevede că în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățământul secundar general al condamnaților și racordarea acestor prevederi la Constituția Republicii Moldova, dar și la Codul Educațional care prevede că învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, iar obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani.

- Asigurarea procesului educativ pentru minorii din detenție care au absolvit ciclul gimnazial.
- Asigurarea procesului educativ pentru minorii din detenție care la momentul reținerii/arestării/condamnării au început procesul de studii la ciclul liceal și nu-l pot continua în instituția penitenciară.

- Monitorizarea sistematică a procesului de învățământ în instituțiile penitenciare.

- Asigurarea deținuților cu manuale și rechizite necesare pentru însușirea programei școlare.

Ramâne actuală și problema resocializării minorilor .

Integrarea socială a minorilor din instituții de detenție

anul	Nr. minorilor înregistrați	Nr. minorilor care au beneficiat de asistență de integrare socială	Nr. minorilor integrați în societate
2013	373	533	338
2014	320	437	312
2015	344	450	304
2016	346	662	316

Sursa: Inspectoratul Național de Probațiune

Statistica arată că în 2016 din numărul total de minori care au beneficiat de asistență de integrare socială, circa 47,7% au fost integrați în societate. În 2013 au fost integrați aproximativ 63,4% din numărul total de minori din categoria respectivă. Cifrele respective semnifică existența de carențe în sistemul de integrare socială a minorilor aflați în conflict cu legea.

RECOMANDĂRI:

- Dezvoltarea serviciilor de asistență și de integrare socială a minorilor aflați în contact/în conflict cu legea;
- Elaborarea standardelor la nivel de țară pentru camerele de audiere a copiilor-victime/martori ale infracțiunilor;
- Dezvoltarea și implementarea programelor de perfecționare pentru angajații penitenciarelor pentru utilizarea metodelor de educație corespunzătoare vârstei deținuților;
- Modernizarea bazei tehnico-materiale pentru a permite deținuților să primească o educație corespunzătoare.
- Specializarea profesională și instruirea continuă a tuturor actorilor implicați în examinarea cazurilor cu privire la minori (judecători, avocați, procurori s.a.)